

ТАСМАҒАМБЕТОВ
РЕСЕЙДЕ ДЕ
ҚАЗАҚША СӨЙЛЕДІ

5-бет

БҮКІЛ ӘЛЕМ
ТҮРҒАНДАЙ
РУХСЫЗДЫҚ
ТОРЫНДА...

10-бет

ЗАЧЕМ
КАЗАХСКОМУ
ЯЗЫКУ ЛАТИНИЦА
И СВОИ «СМЕШНЫЕ»
ТЕРМИНЫ

13-бет

ҚАЗАҚ ҮНІ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

|| qazaquni2000@gmail.com

|| 2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

|| №19 (785), 14 мамыр, 2018

ШЫҒЫСТЫҢ ШЕНДІЛЕРІ

КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАЙ МА, ӘЛДЕ ҚОРЛАЙ МА?

ЕЛБАСЫНЫҢ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУЫН» ШҚО ӘКІМДІГІ
ЖЕКЕ ПАЙДАЛАРЫНА АЙНАЛДЫРА БЕРЕ МЕ?

Елбасы Н.Назарбаевтың «Рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы жарияланғаннан бері еліміздің мәдени өмірінде серпілістер байқала бастады. Әсіресе, әдебиет саласында жағымды жаңалықтар көп. Мысалы, қазақ қаламгерлерінің шығармаларын шет ел тілдеріне тәржімалау секілді бастамалар көптің көңілінен шыққаны сөзсіз. Елбасының өзекті бағдарламасы қазақ руханияты үшін үлкен демеу екенін мойындаймыз, алайда осы бағдарламаны жүзеге асыру барысында көптеген шикіліктер, тіпті, алаяқтық әрекеттер кездесіп, соның салдарынан жалпы бағдарламаға қатысты сын-пікірлеріміз көбейсе, оған ең алдымен шенеуніктер кінәлі шығар...

3
бет

БАТЫР БАУЫРЖАН ӘҢГІМЕЛЕРІНЕН

– Мен әжем Қызтұмастың образын жасаған автормын. Рас па, өтірік пе?

– Рас.

– Классиктеріңнің ішінде өз әжесінің образын жасаған кім бар? Мен әжемді мақтамаймын, данышпан, мінсіз етіп көрсетпеймін. Сенбесең «Ұшқан ұяны, оқып, қарағын. Басқа жазушыларда сондай образ бар ма?

8-9
бет

Алмас АХМЕТБЕКҰЛЫ:

ШЕКАРА ҚЫЗМЕТІНІҢ БҰЛ ӘРЕКЕТІ - ҰЛТТЫҚ ТРАГЕДИЯ

«...БІЗ ГОЛОЩЕКИН ЖАСАҒАН ЖҰМЫСТЫ
ҚАЙТАДАҢ ЖАЛҒАСТЫРЫП ОТЫРМЫЗ БА
ДЕП ОЙЛАЙМЫН АМАЛСЫЗ?»

7
бет

ШПЕКБАЕВТЫҢ ШЕШІМДЕРІ - БІЛІКТІЛІКТІҢ БЕЛГІСІ

5
бет

ВЗГЛЯД ИЗ ЯПОНИИ: ПОЧЕМУ ПРОВАЛИЛИСЬ РЕФОРМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Казахстан сейчас пожинает плоды реформ 1990-х в сфере образования, проводившихся под диктовку Азиатского банка развития и Всемирного банка (которые и одолжили деньги молодому государству) без учета имеющейся у нас специфики. Так считает старший преподаватель кафедры международного образования и сравнительной педагогики университета Цукуба (Япония) Куаныш Тастанбекова.

12
бет

АЛАКӨЛ ТУРИЗМ ТӨРІНЕ ШЫҚТЫ

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Алматы облысына жұмыс сапарымен барып, Ушарал қаласындағы жаңа әуежайдың қызметімен және облыстың шағын авиация саласын дамыту перспективаларымен танысты. Алакөл ауданының Ақши кенті стансасындағы теміржол вокзалының жаңа ғимаратын аралап көрген соң, Мемлекет басшысының төрағалығымен еліміздің туризм саласын және көлік-логистика инфрақұрылымын дамыту мәселелері жөнінде кеңес өтті.

Жиын барысында өңір басшысы Амандық Баталов Нұрсұлтан Назарбаевқа Алматы облысындағы туризмнің даму барысы жөнінде баяндады. «Соңғы төрт жылда облыста туристік қызмет көрсету көлемі екі есе артты. Бұл көрсеткіш 2014 жылы 3,9 миллиард теңгені құраса, 2017 жылы 8,3 миллиард теңгеге өсті. 2018 жылы мұны 10 миллиард теңгеге дейін жеткізуді жоспарлап отырмыз. Алакөл ауданында көрсетілген қызмет көлемі 2017 жылы 3,5 миллиард теңгеге жетіп, 2014 жылғы деңгеймен салыстырғанда 8 есе артты», — деді Алматы облысының әкімі.

Инвестициялар және даму министрі Жеңіс Қасымбек «Нұрлы жол» инфрақұрылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасының жергілікті және республикалық маңызы бар автомобиль жолдарын салуға қатысты бөлігінің іске асырылу барысы жөнінде хабарлады. «2017 жылы республикалық маңызы бар 4

мың шақырымнан астам автомобиль жолына жөндеу жұмыстары жүргізілді. Соның ішінде 603 шақырым жол пайдалануға берілді. Жалпы, 2022 жылға дейін 24 мың шақырым жолдың барлығы бір қалыпқа келеді деп жоспарлаудамыз», — деді министр. Сондай-ақ, кеңесте «Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ президенті Қанат Алпысбаев Мемлекет басшысына Алакөл демалыс аймағының 2020 жылға дейінгі көліктік қолжетімді картасын таныстырып, транзиттік тасымалдау ісін дамыту стратегиясының іске асырылуы барысы жөнінде баяндады. Мәдениет және спорт министрі Арыстанбек Мұхамедиұлы ішкі және сыртқа шығу туризмін дамыту үшін барлық кедергілерді алып тастау жолында Қазақстан халқына арналған Жолдауда айтылған тапсырмалардың іске асырылуы, сонымен қатар ЭКСПО-ның жағымды әсерін қолдау мақсатымен министрлік тарапынан атқарылып жатқан шараларды атап айтты. «Еліміз туризмнің экономикалық әсерін

іс жүзінде ЭКСПО-ны өткізу барысында сезінді. Сол кезде Қазақстанға 7 миллионнан астам турист келді. Бұл өткен жылмен салыстырғанда 18 пайызға көп. Ішкі туризм легі 20 пайызға артып, шамамен 6 миллион адамға жетті», — деді ведомство басшысы. Кеңес қорытындысы бойынша және туристік кластер нысанын аралағаннан кейін Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстанның туризм саласын одан әрі дамыту үшін орталық мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарға бірқатар тапсырма берді. «Алакөл Қазақстан бойынша ең көп демалушы баратын жерге айналуы керек. Ол ыңғайлы жерде орналасуымен ерекшеленіп, барлық өңірдің тұрғындары үшін қолжетімді болып отыр. Көлдің бірегейлігі суының емдік қасиетімен байланысты. Оның құрамында радон, сілті және басқа да пайдалы элементтер бар. Осыған байланысты Алакөл еліміздің туризм саласы үшін өте маңызды», — деді Мемлекет басшысы.

ОРАЗА АЙЫ МҮБӘРӘК БОЛСЫН!

Қазақстан Мұсылмандары Діни басқармасы бекіткен 2018 жылғы діни күндер күнтізбесіне сәйкес, осы жылы Рамазан айы 16 мамырда басталады.

Биылғы Оразаның соңғы күні 14 маусымға сай келіп тұр. Маусымның 10-нан 11-не қараған түн — қасиетті Қадір түні. Ораза айт 15 маусымда, ал Құрбан айт 21 тамызда басталады.

ҚМДБ Төралқа Мәжілісі мүшелерінің бірауызды шешімімен биылғы пітір садақа

мөлшері 300 теңге болып бекітілді. Пітір садақаны Рамазан айының бірінші күнінен ораза айт намазына дейін беруге болады.

«ҚАЗАҚ ҮНІ» САЙТЫНЫҢ САҢЛАҚ САЯСАТКЕР ТУРАЛЫ МАҚАЛАСЫ РЕКОРДТЫҚ КӨРСЕТКІШКЕ ЖЕТТІ!

«Қазақ үні» ұлттық порталында 9 мамырда жарияланған «Тасмағамбетов РЕСЕЙДЕ де ҚАЗАҚША СӨЙЛЕДІ» атты мақаланы (Ұлттық арна сюжеті) бір тәулікте 50 мыңға жуық оқырман оқыды. Яғни, бір мақаланы бір тәулікте 48 123 оқырманның оқуы — бұл тек қазақ сайттары бойынша ғана емес, бүкіл қазақстандық сайттардың ішінде рекордтық көрсеткіш!

Жеңіс күні «Қазақ үні» де ең жоғары көрсеткішке — Жеңіске жеткеніне қуанып қалдық. «Зеро» рейтингі бойынша сайттымыз қазақ тілді сайттардың ішінде ең алдыңғы орынға көтерілді. Ол үшін әрине, өз елімізде биліктегілер өзге тілде — Ресейдің мемлекеттік тілінде сөйлеп жүргенде, Ресейде елші болып, қызмет атқарып жүріп, Қазақстанның мемлекеттік тілінде сөйлеген, мемлекетшілдігін жарқын істерімен көрсетіп келе жатқан ұлтшыл қайраткеріміз Иманғали Нұрғалиұлына алғыс айтамыз.

Ал фейсбуктағы парақшаларымыз бен топтардағы

бөлісулер мен комменттерде, лайктарда есеп жоқ. Тек «Қазақ үні» сайтының БАҚ туралы заңға өзгертулерге байланысты оқырмандардың пікір айтуы үшін сайтқа тіркелуінің техникалық қиындықтарына байланысты пікірлер саны ғана аз болып қалды. Бұрын бұндай атышулы мақалаларға екі жүзге жуық пікір жазылып, сайттың «Көп талқыланғандар» атты айдарына — басты бетіне бір-ақ шығатын. Бірақ Фейсбуктағы парақшаларымызда пікірлер қаптап жүр, санау мүмкін емес.

Бұл — елдің елші болып сыртта жүрген сұлтанымыз Иманғали Тасмағамбетов тұлғасына деген зор назар мен ыстық ықыласты білдірсе керек.

Ең бастысы, «Қазақ үні» іздеп оқып отыратын қадірлі қалың оқырмандарымызға көп рахмет айтамыз.

«ҚАЗАҚ ҮНІ» — ҚАЗАҚТЫҢ ҮНІН ЖЫРЛАЙ БЕРЕДІ!

Qazaquni.kz

ЖАҢА БАҒДАРЛАМА ШАРТТАРЫ БЕЛГІЛІ БОЛДЫ

Елімізде көпшілік үміт артып отырған «7-20-25» бағдарлама-сымен ипотека алудың шарттары белгілі болды. Ұлттық банк төрағасы Данияр Ақышев мәжілісмендер алдында азаматтардың осы жаңа бағдарламамен пәтер алу үшін не істеуі керектігін түсіндіріп берді.

Бас банкирдің айтуынша, үй алғысы келетіндердің басында басқа баспанасы болмауы керек. Иә, Елбасы ұсынған «7-20-25» бағдарламасы өзгенің табалдырығында күнелткен отбасыларды қатты қызықтырып, елен еткізгені анық. Бірақ, осы уақытқа дейін жаңа бағдарламамен берілетін ипотеканы алудың тәртібі нақты

анықталмай келген еді. Енді белгілі болғанындай, баспаналы болу үшін жұрт мына шарттарды есте ұстауы керек. Алдымен азаматтар сатып алғысы келетін баспананы тандауы қажет. Кейін қажетті құжаттарды жинап, банкке барады. Қай банк және қандай құжаттар жинауы керектігі жақын арада жарияланатын болады.

— Қазір қаржылық жағдайы тұрақты, мемлекеттік бағдарламамен жұмыс істей алатын банктерді анықтап жатырмыз. Ал, баспананың құны Астана, Алматы және Ақтау қалалары үшін 25 миллион теңгеден аспайды. Қалған өңірлерде жоғарғы баға 15 миллион теңгенің шамасында. Бірақ, азаматтардың басында басқа

баспанасы болмауы керек. Әрі ипотеканы тоқтатпай төлеу үшін тұрақты жұмысы және жоғары жалақысы болуы да шарт. Егер осы талаптар орындалмаса тұрғындар «7-20-25» бағдарламасына қатыса алмайды, — деді ұлттық банк төрағасы.

Данияр Ақышев екінші деңгейлі банктерге тағы да көмек көрсетілетінін айтты. Ол үшін Ұлттық банк Бірыңғай зейнетақы қорынан 200 миллиард теңге алып, екінші деңгейлі банктерге қарызға бермек. Бас банкирдің айтуынша, салымшыларға алаңдауға негіз жоқ. Ақша тек, сенімді банктерге ғана беріледі. Ал, көрсеткіші нашар деп бағаланған қаржылық ұйымдарға қарызға ақша бөлінбейді екен.

МЫҢДАҒАН ҚАНДАСТАРЫМЫЗ ҚАЗАҚСТАН АЗАМАТТЫҒЫН АЛДЫ

2017 жылы Қытайдан келген 30 мыңнан астам адам Қазақстанның азаматтығын алды, деп хабарлады ҚР Парламенті Мәжілісіндегі үкімет сағатында Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің көші-қон жөніндегі комитетінің төрағасы Сабыржан Сейітжанов.

Оның айтуынша, бұл адамдар халықаралық конвенциялардың негізінде Қазақстан азаматтығына қол жеткізген. Олардың 25 мыңнан астамы оңайлатылған

тәртіппен оралман мәртебесін алған этникалық қазақтар екен. Қытайдан атажұртына оралған қандастарымыздың жөні бөлек. Олар осы азаматтықты алу үшін көптеген қиындыққа тап болғанын білеміз. Ішкі істер министрлігінің көші-қон жөніндегі комитетінің төрағасы қалған 5 мыңдай Қазақстан азаматтығын алғандардың кім екенін ашып айтпады. Олар бізге келген кәсіпкерлер қатарынан ба, әлде қазаққа «күйеу бала» болған келімсектер ме? Өз қандастарымыз еліміздің азаматтығын жылдар

бойы ала алмай жүргенде олар қалай ғана Қазақстан құжатын қалтасына басқан?

Үкімет сағатында Мәжіліс төрағасының орынбасары Владимир Божко 2017 жылы 49 ауған азаматы Қазақстанға келмей-ақ, оралман мәртебесін алуға әрекеттенгенін жеткізді. Журналистер тарапынан сириялықтардың Қазақстанға келіп, босқын мәртебесін алуға немесе азаматтығына ие болуға тырысқаны жайлы сауал қойылғанда, комитет басшысы ондай адамдар жоқтығын айтты.

КӨЛІК ИЕСІ НӨМІРДІ ТАҢДАП АЛАДЫ

Темір тұлпар иесі құжатты рәсімдеуге тек әдеттегідей 10 мың теңге төлесе болғаны, бұдан былай елімізде көлік жүргізушілеріне тегін нөмірді таңдауға рұқсат беріледі.

Жаңа ережеге сәйкес автомобильін тіркеуге келген азамат мамандандырылған халыққа қызмет көрсету орталығында бос жатқан кез-келген нөмірді, нақтырақ айтқанда саудаға түспейтін нөмірді және әріптік таңбаларды өзі таңдайды. Бұл жаңалық биылдан бастап жүзеге асады дейді әкімшілік полиция комитетіндегілер. Қазір жүргізушілер қарапайым

нөмірлерді өзі таңдай алмай, полицейлердің шығарып бергенін алып кетіп жүр.

Ал, «вип» нөмірлерге мұндай жеңілдік қарастырылмаған. Ол сол бұрынғысына ақылы болып қала береді. Оның бағасы нөміріне қарай бағаланатыны белгілі. Жалпы, бытыр І жарым миллиард теңгеге «вип» нөмірлер сатылып, үкімет қоржынын толтыруға септігін тигізіпті.

ЕРЕКШЕ БАҒДАРШАМ

Астана көшесінде ерекше бағдаршам іске қосылды әкімдік қаладағы ең үлкен көшеге түрлі-түсті жарық беретін және жаяу жүрген адамға дыбыстап жөн сілтейтін жаңа бағдаршам орнатты.

Еліміз бойынша жол апаты азаятын түрі жоқ. Әсіресе қала көшелеріндегі жолдардан өту өте қиын екенін тұрғындарымыз жақсы біледі. Ал, мұндай заманауи бағдаршам әсіресе түнде, көлік жүргізушілер мен көзі көрмейтін адамдарға өте ыңғайлы. Бағдаршамды ұстап тұрған бағана күні-түні қызыл, жасыл түс болып жанып тұрады. Жүргізуші де жол

бойындағы бағдаршамды өзге жарықпен шатастырып алмайды, демек жол апаты да азаяды деген үміт бар. Жаңа бағдаршам әзірге сынақ ретінде шаһардағы қозғалысы көп Республика даңғылына ғана орнатылған. Тұрғындар қолданысына қолайлы болса, қала басшылығы осындай «ақылды бағдаршамдардың» қатарын көбейтуді жоспарлап отыр.

Елбасы Н.Назарбаевтың «Рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы жарияланғаннан бері еліміздің мәдени өмірінде сергілістер байқала бастады. Әсіресе, әдебиет саласында жағымды жаңалықтар көп. Мысалы, қазақ қаламгерлерінің шығармаларын шет ел тілдеріне тәржімалау секілді бастамалар көптің көңілінен шыққаны сөзсіз. Елбасының өзекті бағдарламасы қазақ руханияты үшін үлкен демеу екенін мойындаймыз, алайда осы бағдарламаны жүзеге асыру барысында көптеген шикіліктер, тіпті, алаяқтық әрекеттер кездесіп, соның салдарынан жалпы бағдарламаға қатысты сын-пікірлеріміз көбейсе, оған ең алдымен шенеуніктер кінәлі шығар...

ШЫҒЫСТЫҢ ШЕНДІЛЕРІ КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАЙ МА, ӘЛДЕ ҚОРЛАЙ МА?

ЕЛБАСЫНЫҢ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУЫН» ШҚО ӘКІМДІГІ ЖЕКЕ ПАЙДАЛАРЫНА АЙНАЛДЫРА БЕРЕ МЕ?

«АТАМЕКЕН» ҰКП ПРЕЗИДЕНТІ
Т.ҚҰЛЫБАЕВҚА

Шығыс Қазақстан облысы әкімдігі де бұл бағдарламаны өзінше насихаттап, қойылған талап пен тапсырмаларды өз дегенінше орындап әлек. Шығыстағы кейбір шенеуніктер бұл бағдарлама аясында ойына келгенін істеп жүргені тағы бар.

Осы туралы ашық айтайын.

Мәселен, менің бірер жылдан бері медиа нарықта қызмет етіп келе жатқан «Tasqara Media Group» атты компаниям түрлі бағытта (жарнама, аударма, медиа насихат, аутсорсингтік қызмет түрлері) жұмыс істеп, бірақтар ірі жобаларды жүзеге асырып үлгерді.

Сөйтіп, ШҚО әкімдігінің ұйытқы болуымен өскемендік жазушы, табиғат зерттеушісі Борис Щербаковтың «Восточный Казахстан – Сердце Евразии» атты кітабын қазақ тіліне аудару бойынша келісімшарт жасасқан едік. Энциклопедия көлемі 1200 бет. Тапсырыс берушілер аударманың 2-3 айда бітуін сұрап, олардың айтқанын орындадық. Актіге қол қойылды.

Ал, содан кейін қызықтың көкесі басталды. Бізбен жұмысты жүргізген ШҚО әкімдігі Ішкі саясат басқармасы жанындағы Қоғамдық кеңестің Рухани келісім бойынша бас хатшысы Геннадий Пуссеп еді. Сонын айтуымен біз «Восток-Печать» атты компаниямен келісімшарт жасастық. Жұмыс былтырғы жылдың қараша айында біткен. Содан бері бұл сабақтар түрлі китүрқы әрекеттерге басты.

Жеті ай көлемінде Мәслихат бізге ақша аудармай жатыр деп ақталған бұл екеуі бізге көптеген сұмдық жайттардың бетін ашып берді.

Біріншіден, бұл іске Мәслихаттың қандай қатысы бар? Сөйтсек, ШҚО әкімдігі жанында «Парыз» атты қор бар екен. Біздің түсінігімізше керекті анау-мынау шаруаға қаржы жұмсау үшін арнайы ашылған әкімдіктің қоры. Пуссептің айтуынша, қордың жұмысы Мәслихат хатшысы В.М. Головотюктің бұйрығы арқылы ғана жұмыс істейді.

Мәслихат хатшысы В. Головотюкті де таныстыра кету керек. Бұл кезінде бүкіл елге аты шыққан шенді. Ресей және Қазақстан елдерінің азаматтығын қатар алды деп айыпталған Головотюкке қатысты дау көптің есінде болар. Алайда, бұл істі жылы жауып ғана қоя салған деседі. Анық-қанығын білмегесін, ол жағын қазбаламаймыз.

Сөйтіп, біз мәселенің мән-жайын нақты білу үшін ШҚО әкімі Даниал Ахметовтың өзіне арнайы хат жазып жібердік. ШҚО әкімі аппараты басшысының м.а. Б.Закирьянова ханымнан келген жауапта әкімдік «Рухани жаңғыру» аясында бұл кітапты шығартқанын мойындады және Ішкі саясатқа қарасты Қоғамдық кеңес мүшесі Г.Пуссептің осы іске қатысы барын растады. Өз кезегінде әкімдіктің заңгерлік бөлімі Пуссепке түсініктеме жаздырды. Сөйтіп әкімдік ақыры бәрін осы байғұсқа аударып салып, «ақшаны бермесе барып сотқа беріндер» деп қолдарын сілтей салды. Хаттын шығыс нөмірі: 29.03.2018 №ЖТ-Т-218.

Осы тұста ерекше атап өткім келетін бір жайт бар. Жергілікті орыс авторлардың шығармаларын қазақ тіліне аударып насихаттау және өзге де жұмыстарға деп былтырғы жылы осы жұмысқа 23 миллион теңге бөлінген болатын. Бұл туралы ШҚО Әкімдігінің Ішкі саясат басқармасының сайтында есептік құжаттарда анық айтылған. Ол қаржының көбі бізбен келісімшарт жасасқан «Восток-Печать» фирмасына аударылды. Алайда, қаржы өзге мақсаттарға жұмсалып қойғандықтан, біз биылғы жылғы транштан дәмелі болуымыз керек екен. Биыл тағы 18 миллион бөлінбек. Үзінді келтірейін есептерінен:

«При содействии Общественного совета Восточно-Казахстанской области в текущем году было выделено 23 млн.тенге на издание книг лучших региональных авторов о нашем крае. Изданы книги: Б. Щербакова «Звёздная степь Жидебая»; «Восточный Казахстан – сердце Евразии»; М. Немцева «Ну народ!», «Алтай зеленоглазый»; А. Серова «Поскрёбыш»; К. Первушина «Курится батюшка белок»; Г. Гребенщикова «Егоркино детство»; «Седьмой континент А. Лаптева»; Е. Титаева «По утренней росе», номер областного литературно-художественного альманаха «Изумрудный Алтай» за 1 квартал 2017 г.»

Сонда не деген бітпейтін «Рухани жаңғырудың» қаржысы бұл... Және аудармаға деп бекітілген қаржы қайда жұмсалып кетті сонда?

Біз өз тарапымыздан сотқа арыз жіберетінімізді айтып қалып едік, жанағы фирма директоры А.Гужвин бізге «қарызды қайтарып беремін» деп кепілхат жолдады бірден. Алайда, кейін телефон арқылы сөйлескенімізде Гуж-

вин бізбен ешқандай келісімшартқа қол қоймадым деп айды аспанға бір-ақ шығарды.

Головотюктің осы іске дәлелі барынының нақты айғағы: біз бұл мәселе бойынша бизнес қауымдастықтың қамқоршысы «Ақ жол» партиясының төрағасы, ҚР Мәжіліс депутаты, «Атамекен» ҰКП кәсіпкерлікке қарсы әрекеттермен күрес Кеңесінің төрағасы Азат Перуашев пен «ақжолдық» Мәжіліс депутаты, Шығыс өңірінің тумасы Б.Дүйсембинов мырзаларға шағымдандық. Берік Дүйсембинов ШҚО әкімінің бірінші орынбасары Нұрымбет Аманұлына қоңырау шалып, бұл іске көмектесуін сұрады.

Нұрымбет Аманұлының бізге жіберген смс-жауабында ол Головотюкпен сөйлескенін, және Головотюктің мүлдем басқа тапсырыс бойынша қарызды өндіріп беретінін айтқанын жеткізді. Алайда, кейін Н.Аманұлы Ұлан ауданының әкімі болып тағайындалып кетті.

Неғылған бітпейтін тапсырыс, Головотюк мырза?!.

Мен осы орайда жазған әрбір сөзіме құжат арқылы дәлел бере алатынымды ескерткім келіп отыр! Оның ішінде қаржылық құпия саналатын құжаттар бар болғасын, жарияламауды жөн көрдім.

Мен осы мақала арқылы «Рухани жаңғыру» атты Елбасының келелі бағдарламасын қалай болса солай жүзеге асыратын шенеуніктердің бар екенін көрсеткім келді. Бұл әр өңірде қайталанып жатса таң қалмаймын. Өткен жылы Астанада өткен Шығыс Қазақстан күндерінде «НұрШығыстан НұрАстанаға Нұрсәлем» деп плакат іліп маскара болған шенеуніктер, енді Мемлекет басшысының «Рухани жаңғыруы» китүрқы мақсаттарында пайдаланып, ойларына келгенін істемесе екен деймін. Елбасы әрдайым кәсіпкерлікті қолдау керектігін айтып келеді. Бірақ, Елбасы тапсырмасын әркім әрқалай түсінетін секілді.

Қазір уақыт өзгерді, заман өзгерді. Қолында билігі бар шенеуніктер ойына келгенін істейміз десе қатты қателеседі. Халық қаласа хан да түйесін соятынын ұмытпаса екен...

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ,
«Tasqara Media Group» директоры,
«Қазақ үні» порталының
Бас редакторы

• Дүбірлі дүние

ОППОЗИЦИЯ АРМЕНИЯ ҮКІМЕТІН БАСҚАРАДЫ

Армения парламенті оппозициялық лидер Никол Пашинянды елдің премьер-министрі лауазымына сайлады. Пашиняның кандидатурасына 59 депутат дауыс берді. Премьер-министр лауазымына сайлану үшін оған парламент депутаттарының 53 дауысы қажет болатын.

Никол Пашинян сайлауда жалғыз үміткер болды. Бұрынғы премьер-министр Серж Саргсян оппозициялық жақтаушылардың жаппай митингісі кезінде отставкаға кеткен еді. Елдегі наразылық акциялары парламенттік коалицияның ыдырауына әкелді.

Еске сала кетейік, 13-сәуірде Арменияда оппозицияны жақтаушылардың жаппай митингісі басталды. Назылық акциясының аясында премьер-министр Серж Саргсян отставкаға кетті, ал Дашнакцутюн партиясы шығарылғаннан кейін ел парламентінде билеуші коалиция таратылды.

ТРАМП ПЕН КИМ ЧЕН ЫН СИНГАПУРДЕ КЕЗДЕСЕДІ

АҚШ президенті Дональд Трамп пен Солтүстік Корея басшысы Ким Чен Ынның кездесуі маусымның 12-сі күні Сингапурде өтетін болды. Бұл туралы Ақ үй басшысы Twitter-дегі парақшасында жариялады. Сондай-ақ, әлем асыға күткен бұл кездесуге үлкен үміт артатынын жеткізді. Ал, ақпарат құралдары Дональд Трамп пен Ким Чен Ынның алдағы кездесуін тарихи оқиға деп атап жатыр. Себебі бұған дейін АҚШ-тың бірде-бір президенті Солтүстік Корея басшысымен кездескен емес. Екі мемлекет басшысының басқосуы туралы наурыз айында белгілі болды. Ұсынысты Солтүстік Корея жетекшісі Ким Чен Ын жасаған. Содан оның қай жерде өтетіні жөнінде түрлі жорамалдар айтылып келген. Оның ішінде өткен айда екі Корея басшылары кездескен Пханмунджом шекара өткелі, Еуропадағы Швейцария мен Швеция секілді бейтарап елдер аталған еді.

ӘЛЕМДЕГІ ЕҢ ҚАРТ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР

Малайзияның парламент сайлауында оппозициялық коалиция жеңіске жетті. Малайзияның осы жолғы парламент сайлауы тарих бетінде алтын әріппен жазылады. Себебі тәуелсіздік алған 1957 жылдан бері билеуші коалиция жеңісті қолдан бермей келді. Ал бұл сайлауда «Үміт альянсы» (Pakatan Harapan) оппозициялық коалициясы көп дауыс жинады. 92 жастағы Махатхир Мохамад Малайзияның премьер-министрі болды. Ол – әлемдегі ең қарт премьер-министр. Оған ел парламентіндегі 222 депутаттың 176-сы дауыс берді. Нәтиже жарияланғаннан кейін, жеңімпаздар елде 60 жыл бойы билік еткен «Ұлттық фронт» коалициясының ізіне түспей, сондай-ақ бұрынғы премьер Наджиб Разактан кек алмауға уәде етті. Бұл өзгеріске халық дән риза. Тұрғындар қала көшелеріне шығып, жаппай тойлауды бастап кетті.

2-3-бетті дайындаған
Зейнолла ҚАБИОЛЛАҰЛЫ

ВЕЛОСИПЕДИСТАМ АЛМАТЫ - АҚ ЖОЛ!

С приходом весны в Алматы стартовал очередной велосезон. Идея пересадить алматинцев на двухколесный транспорт, выдвигая властями города еще несколько лет назад, дала свои первые плоды. Сегодня в южной столице проходят самые крупные велозабеги страны и множатся велодорожки. Впрочем, находят и скептики, считающие все эти инициативы самодурством. О плюсах и минусах всеобщего увлечения велоспортом мы расспросили бизнесмена, члена партии «Ақ жол» Юрия Шина. Еще три года назад он и сам относился к велодвижению весьма прохладно. А сегодня без него не обходится ни один велозабег.

Юрий Шин / ©ЭЖ/
Андрей ХАЛИН

— Честно говоря, поначалу мне казалось, что во взрослом возрасте увлекаться велосипедом — это несерьезно, — начинает свой рассказ Юрий Шин. — Но после того как сел на велосипед и начал осваивать дистанции, я нашел много плюсов. Во-первых, это единение с природой, которую в повседневной жизни, сидя за рулем автомобиля, мы, по сути, не видим. Во-вторых, езда на велосипеде помогла мне сбросить лишний вес и перестать болеть каждую зиму.

— В прошлом году во многом благодаря усилиям депутатов партии «Ақ жол» в Казахстане изменились Правила дорожного движения. Впервые появились такие понятия, как «велосипедист» и «велосипедная полоса движения». Отразились ли эти поправки на жизни реальных людей?

— Да, запрос в мажилис по поводу этих поправок инициировала депутат от нашей партии Дания Еспаева. И благодаря тому, что

акимат с приходом Бауыржана Байбека начал активно развивать велозоны, в Алматы появился первый велокоридор от микрорайона «Орбита» до Зеленого базара, что, безусловно, очень хорошо. Если раньше у меня возникало много эксцессов с водителями, которые не понимали, что мы, велосипедисты, тоже можем ездить по полосе общего движения, то сейчас это понимание пришло. Люди стали осозна-

вать, что дорогу надо разделять не только для машин и автобусов, но и для велосипедистов. Это радует.

— Тем не менее многим автолюбителям выделение специальной полосы для велосипедистов пришлось не по душе. Часто слышу такой аргумент: спецполосы есть, а велосипедистов на них нет.

— Это самый больной вопрос. Чаще всего люди обращают внимание на улицу Шевченко и подсчитывают число велосипедистов на ней. Здесь надо отметить такой важный нюанс: этот велокоридор

стал функционировать только прошлой осенью. Когда улицу Аль-Фараби только начали перекрывать для марафонов, многие люди тоже были против. Они говорили: «Так мало людей, а для них всю улицу закрывают». Но в этом году в «Алматы марафоне» участвуют уже более 13 тысяч человек. То есть сейчас еще рано делать какие-то выводы по поводу велокоридора на улице Шевченко.

— На ваш взгляд, насколько рационально проектируются велодорожки? В частности, многие алматинцы не понимают, зачем они нужны в районе Зеленого базара, где и без того затруднено движение.

— Велоинфраструктуру можно поделить на несколько частей. Если взять велодороги в Дубае, то это треки для серьезных спортивных мероприятий и тренировоч-

ного процесса. В Алматы таких пока нет. Если брать наш город, то это дорожки для передвижения из точки А в точку Б, которые можно сопоставить с метро и другим транспортом. Если говорить о парках, то велодорожки — это элемент досуга. Эти три части мы не можем соединить в одну систему. Понятно, что мы не можем сделать велодорожки только в парках, потому что сейчас многие люди используют этот транспорт для того, чтобы добраться на работу и обратно. И вот здесь есть важ-

ный момент. В последние годы многие студенты брали кредиты и покупали старые праворульные машины. А сейчас мы уже видим тренд, когда молодежь в теплое время года пересаживается на велосипеды. Велосипед становится доступным видом транспорта, который не ведет к большим расходам и кредитам.

— Может ли велодвижение стать реальной силой в борьбе за улучшение климата Алматы? Ведь мы так понимаем, что отчаянные попытки пересадить горожан из автомобилей на велосипеды — это часть стратегии по разгрузке улиц от машин и улучшению экологии мегаполиса.

— Сразу решить экологическую проблему за счет велосипедов, конечно, невозможно. Понятно, что в первую очередь речь идет о здоровом образе жизни. Нам сейчас очень важно в рамках программы «Рухани жаңғыру» дать толчок новому духовному развитию страны, чтобы люди понимали, что спорт — это образ жизни, что можно поменять нашу ментальность и избавиться от стереотипа: казахстанцы — это люди с большими животами. Наши граждане могут быть стройными и подтянутыми и проводить свободное время не только в барах, но и с друзьями на велотренировке. В Дании и Нидерландах на великах катаются 50% населения. Это большой успех для страны с точки зрения экологии. Кроме того, когда руководство страны пользуется велотранспортом, оно может видеть насущные проблемы — от ям до открытых люков на дорогах.

— Как вы думаете, а наши чи-

новники когда-нибудь пересядут на велосипеды? Я не говорю о моментах, когда аким едет на велике, а его снимают заранее приглашенные телеканалы.

— Наши чиновники пока не перешли на ежедневное пользование велотранспортом. Но мы видим положительные моменты. Например, Ахметжан Есимов каждые выходные садился на велосипед. Бауыржан Байбек тоже начал по выходным участвовать в велопробегах. Я считаю, что это хорошее начало.

— А на развитии туризма велоспорт как-то отразится? Ведь, как известно, стоит задача — сделать из Алматы туристический центр.

— Если посмотреть на Европу, то там уже есть понятие велоструктуры не только в рамках города, но и в рамках отдельных стран. В Алматы есть люди, которые отправляются на велосипедах из южной столицы на Иссyk-Куль. Например, велокоманда AlmatyBroteam, в которой я состою, уже проделывала такой путь. Думаю, если бы до Капшагай была проложена хорошая велодорожка, люди бы с удовольствием катались.

Взять тот же самый Дубай. Казахстанцы прилетают туда со своими велосипедами и катаются, поскольку там организован достаточно серьезный маршрут для тренировок. Мы тоже стараемся развиваться в этом направлении. В этом году, например, у нас пройдет международная велогонка GRAN FONDO.

Татьяна КВАН
express-k.kz

ДПК «АК ЖОЛ» ОБЪЯВЛЯЕТ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНКУРС «XXI ҒАСЫРДАҒЫ АЛАШТЫҢ АҚ ЖОЛЫ» 2018 ГОДА

ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНКУРС «XXI ғасырдағы Алаштың Ақ жолы» (Светлый путь Алаша в XXI-ом веке)

Главная цель конкурса — популяризация творческого наследия и принципиальных взглядов движения «Алаш» на модернизацию казахстанского общества.

К участию в конкурсе приглашаются казахстанские и зарубежные соискатели в возрасте от 18 до 35 лет, проявляющие интерес к наследию «Алаша», занимающиеся научными исследованиями и публицистикой по указанной теме.

Конкурсные работы принимаются на казахском, русском языках, а также на языках других этносов Казахстана. Зарубежным соискателям так же предоставляется возможность выбирать язык по своему усмотрению. Организаторы конкурса обеспечивают перевод конкурсных работ на государственный язык.

Конкурс проводится по четырем номинациям в три этапа.

Номинации:

1. Движение «Алаш» и вопросы политического развития нации;

2. Движение «Алаш» и вопросы социально-экономического развития нации;

3. Движение «Алаш» и вопросы духовного возрождения нации;

4. Незнакомые события и новые имена в истории движения «Алаш».

Этапы:

1 этап - заочный отбор письменных работ (эссе, сочинений). Конкурсные работы принимаются до 1 октября 2018 года. Объем представляемых работ — не более 12 стр.

После окончания срока приема работ специальному жюри конкурса в течение двух недель отбирает до 10 претендентов (в зависимости от количества и качества поступивших на конкурс материалов) в каждой номинации для участия во втором, очном этапе.

2 этап - очные дебаты победителей 1-го этапа. Проводится не позднее двух недель после подведения итогов 1-го этапа. В ходе очных дебатов претенденты по каждой номинации выступают с защитой своей конкурсной работы, отвечают на вопросы, участвуют в обсуждении других докладов. Дебаты проходят раздельно по каждой номинации.

По итогам дебатов по каждой номинации отбираются по 3 претендента для участия в финале — 3 этапе конкурса.

3 этап проводится накануне 101-летия движения «Алаш» между 5-13 декабря 2018 года в рамках Общенациональной конференции «XXI ғасырдағы «Алаштың» Ақ жолы». Победители 2 этапа выступают с докладами и отвечают на вопросы. По итогам обсуждения специальным жюри определяются обладатели главных наград конкурса.

Материалы конкурса будут опубликованы отдельным изданием.

Призовой фонд конкурса составляет 4 миллиона тенге.

Для победителей и лауреатов Общенационального конкурса устанавливаются следующие премии:

- на 1-ом этапе определяются участники 2 этапа конкурса;

- на 2-ом этапе определяются участники финального этапа конкурса (по 3 претендента от каждой номинации). Авторы письменных работ (до 7 человек по каждой номинации, кроме прошедших на следую-

щий этап) — награждаются премиями по 25 тысяч тенге;

- на 3-ем, финальном этапе происходит распределение призовых мест конкурса по каждой из 4-х номинаций и вручаются следующие премии:

1 место — по 300 тысяч тенге;

2 место — по 200 тысяч тенге;

3 место — по 100 тысяч тенге.

Все участники конкурса будут отмечены грамотами и благодарственными письмами.

Победители и призеры по каждой номинации конкурса будут отмечены специальными нагрудными знаками «Алаштың Ақ жолы байқауының лауреаты».

Командировочные расходы участников очных этапов конкурса (2; 3 этапы) оплачиваются ДПК «Ақ жол».

Конкурсные работы для участия в 1-ом этапе, с пометкой «XXI ғасырдағы Алаштың Ақ жолы» / «Светлый путь Алаша в XXI веке», направлять по адресу Центрального аппарата Демократической партии Казахстана «Ақ жол» (г. Астана, Мәңгілік ел, 30, офис ДПК «Ақ жол») или по электронной почте: alash_akzhol@mail.ru; akzholpress@mail.ru.

ТАСМАҒАМБЕТОВ РЕСЕЙДЕ ДЕ ҚАЗАҚША СӨЙЛЕДІ

Ресейдің Ржев қаласында Қазақстанда жасақталған 100-ші және 101-ші атқыштар бригадасына арналған мемориалдық кешен Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша күрделі жөндеуден соң қайта ашылды. Жөндеу жұмыстары Қазақстанның Ресейдегі Елшілігінің ұйытқы болуымен және Ақтөбе облысының қаржылай қолдауымен жүргізілді.

Ржев қаласындағы 100-ші және 101-ші жекелеген атқыштар бригадасына арналған мемориалдық тақтаның жалпы ұзындығы 27 метрді құрайды. Оның орта тұсына қазақ жерінен әкелінген топырақ қойылған. Ал, сәл әрірек жүретін болсақ, қабырғада Қазақстанның картасы бейнеленіп, ол жерде осы атқыштар бригадасы жасақталған Ақтөбе және Алматы қалалары мен елордамыз Астана қаласы көрсетілген. Бұл мемориал алғаш рет 2010 жылы салынған. Ал, қазір толықтай жаңарып, қайтадан ашылды. Жөндеу жұмыстарын қолға алған Ақтөбе облысының кәсіпкерлері кешенді бастан-аяқ жаңғыртты.

Иманғали Тасмағамбетов, ҚР-ның РФ-дағы Төтенше және өкілетті елшісі:

— Бүгін баршамыз адамзат тарихындағы ең қанқұйлы соғыстағы Ұлы Жеңіс күні қарсаңында қасиетті Ржев жерінде

Бердібек Сапарбаев, Ақтөбе облысының өкімі:

— Мұның қазіргі ұрпақтарға ғана емес, келешек ұрпаққа да үлкен маңызы болады.

Игорь Руденя, Тверь облысының губернаторы:

— Біз үшін бұл шараның маңызы өте зор. Сондықтан, Қазақстанның Ресейдегі Елшісіне, Ақтөбе облысының әкіміне зор алғыс айтамын. Бұл ескерткіш қиын-қыстау күнде бірге болған ұлттар арасындағы достықтың символы. Соның арқасында қазір біз бейбіт өмір кешіп жатырмыз. Қазір Қазақстан мен Ресей экономикасы қарқынды дамып жатқан тұрақты мемлекеттер.

Мемориалды кешен аумағында, Ржев майданында қаза тапқан 10 мың сарбаздың аттары тасқа қашап жазылған. Ақтөбелік Аслан Балқасымов бүгін олардың арасынан өз атасының есімін көріп ерекше қуанды.

Ржев шайқасының Мәскеуді қорғауда шешуші рөл атқарғаны белгілі. Ал, осы әйгілі «Марс» операциясы кезінде қазақ сарбаздары ерекше ерлік көрсетіп, жаудың бетін қайтаруға сүбелі үлес қосты. Мына тұрған ескерткіш кешені кешегі сол ерлікке, бүгінгі елдікке арналған тағзым.

Нұрғас СОЛТАНҰЛЫ
kaztrk.kz

ШПЕКБАЕВТЫҢ ШЕШІМДЕРІ - БІЛІКТІЛІКТІҢ БЕЛГІСІ

Соңғы уақытта ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің жұмысына қатысты көптеген ақпараттар жариялануда. Соның ішінде агенттік басшысы Алик Шпекбаевтың басшылық қабілеті мен ерік-жігеріне қатысты толымды дүниелер айтылып, ел ықыласына бөленуде.

Мысалы, бүгін сарапшылар отырысына қатысқан Шпекбаев агенттік ғылыми әдістемелер негізінде өз аппаратының құрылымын 30 пайызға оңтайландырылғанын айтты. Нәтижесінде жекелеген құрылымдар, лауазымдар жойылған. Жекелеген басқармалар біріктіріліп, орынбасар лауазымдары алынып тасталды.

Сондай-ақ, ол агенттік қызметкерлерінің жалақыларына да мән беріп, орталық пен өңірлер арасындағы жалақы теңсіздігін жойғандығы мәлімдеді.

«Егер жалақы төлеудің жаңа жүйесіне қатысты айтар болсақ, онда біздің ілкі органдардағы жалақы көлемі екі есеге ұлғайды. Астана мен Маңғыстау облыстарының әкімдіктерінде 2,2-ден 2,5 есеге дейін артты. Бұл айтарлықтай сома. Орташа алғанда жеке сектордағы жалақымен сай келеді деп айтуға болады. Жеке сектордағы ең төменгі жалақы 165 мың теңге. Бүгінде біздің мамандар, төменгі буын сарапшылары дәл сондай жалақы алады. Бұған қоса, біз орталық пен өңірлер арасындағы жалақы теңсіздігін жойдық. Айырмашылық шамамен 70 пайыз болатын. Егер ол орталықта жұмыс істейтін болса, әрине, оның жалақысы сәл жоғары болады. Бірақ, айырмашылық 10-20 пайыз ғана», — деді агенттік басшысы «Жастар» ғылыми-зерттеу орталығы сарапшылық клубының отырысында.

Сондай-ақ, бүгін танымал заңгер Ринат Баймолда әлеуметтік желідегі парақшасында өзін ҚР Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің басшысы Алик Шпекбаевтың қабылдағаны туралы айтқан болатын.

Басшының біліктілігін сөз қылған заңгер агенттік қызметкерлерінің қызметін асыра пайдаланғаны туралы сөз қозғапты. Баймолданың мәліметінше, Шпекбаев бұл фактілер бойынша дереу шешім қабылдап, басшылық жігерінің үстемдігін көрсете білді.

Білікті басшының сапалы жұмысы көпке үлгі болып, алдағы уақытта да адам тағдырына қатысты тек әділ шешімдер қабылдануын тілейміз.

Qazaquni.kz

«БІЗ ОРЫСША БІЛЕМІЗ» ДЕГЕН ҚҰЛДЫҚ ПСИХОЛОГИЯДАН ҚАШАН ҚҰТЫЛАМЫЗ?

Бәленің бәрі өзімізде. Кеше түстен кейін Шымкенттен Skat-пен ұшып келдім. Бір сағат кешігіп ұшуымыз, қол жүктерін жарты сағат күтіп қалуымыз ол енді бөлек әңгіме, істің техникалық жағы. Тура орта жолға келгенде жолаушыларға шәй беріліп екен. Бір орыс жігіті мен орыс келіншек қасымызға келді де «Вода или...» деп бетімізге қарады.

Алдында бізге қарай жүріп келе жатқанда, «осылар қай тілде сөйлейді екен, шәй сұрағанда орысша айтайын ба, әлде қазақша сөйлейін бе?» деп өзімше болып отырғанмын. Доғанның стилі маған келмейді. Қазақша сөйлей алмаса «неге қазақшы сөйлемейсің?» деп бәле шығару маған жараса қоймас әрі «алдымен қазағыңды жөндеп ал» десе не

деймін?» деп отырғанда олар тіл қатып та үлгерді. Селк ете қалып, енді сөйлейін деп ұмтыла бергенімде екі жағымды отырған бір қыз бала мен жас жігіт (екеуі де қазақ қой, екеуінің де қазақша білетінін байқағанмын) менен бұрын тіл қатып үлгерді. Қыз бала «вада» десе, жігіт «томат» деді ме, әйтеуір әдемілеп орысша тапсырыс жасап жатты.

«Хорошо, вот вам» деп екеуіне сұрағандарын күле ұсынып тұр. «А вам?» деп жымып маған қарады стюард жігіті. «Қара шәй» дедім жалма-жан, «Извините, не понял?» деп қалса, былай айтам деп ойымды жұптап қойғам. «Қара шәй?... қазір...» деп лып ете қалды жігітім. Ішім жылып сала берді.

Бәрі өзімізден дейтінім, біз қай тілде сөйлейміз, қазір (Доғаннан кейін бе, әлде онсыз да өмірге бейімделіп қалған ба?)

солай жауап беретін секілді. Әрине, олар орысша сұрайды, біз жалп ете қаламыз. Шығып бара жатып, бізді шығарып салып тұрған көк көзді, жылы жүзді стюардессаға «Спасибо вам, до свидания!» деппін ғой ескі әдетпен. Аман-есен жеткізгеніне де ризашылығым бар. Әлгі келіншек «Рақмет, аға, кош-сау болыңыз!» деп жымығанда жаным жадырап шыға келді.

Өзге ұлт қазақша үйреніп-ақ жүр, хал-қадерінше, әрине. Біз оларға қазақша жауап беріп, қазақша сұрақ қойып, көмектеспейміз бе енді. Жо-о-о-о! Біз орысша білеміз! Білгенде қалай! Олардан асып сөйлейміз. Осы құлдық психологиядан қашан құтыламыз?!

Дүрәлі ДҮЙСЕБАЙ,
Фейсбук парақшасы

Өткен жылы еліміздің саяси өмірінде тың үрдістерге бағытталған аса маңызды тарихи оқиғалар болды. Айталық, Президент Н.Назарбаев 2017 жылғы 31 қаңтардағы дәстүрлі халыққа Жолдауында Қазақстанның үшінші жаңғыруы басталғанын жария етті. Осылайша, әлемдегі дамыған 30 елдің қатарына қосылуға бағытталған айқын мақсат жолындағы қайта түлеудің айрықша маңызды екі процесі – саяси реформа мен экономикалық жаңғыру қолға алынды.

Елбасының 2017 жылғы 12 сәуірде «Егемен Қазақстан» газетінде жарияланған «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласын халқымыз ұлттық рухани өсіп-өркендеуіміз бен кемелденуіміздің айқын бағдарламасы деп қабылдады. Президент бұл бағдарламалық мақаласында мақсатқа жету үшін біздің санамыз ісімізден озып жүруіне, яғни одан бұрын жаңғырып отыруы тиіс екеніне, мұның саяси және экономикалық жаңғыруларды толықтырып қана қоймай, олардың өзегіне айналатынына баса назар аударып отырып, қуатты ел болу үшін болашаққа қалай қадам басатынымыз және бұқаралық сананы қалай өзгертетініміз туралы ой-пікірлері мен қөзқарастарын ортаға салды. Мемлекет басшысы еңбегінің ең басты идеясы – Мәңгілік Қазақ елінің рухани тұғырын негіздеп, алтын арқауын ширата түсу болғандықтан халық арасында барынша кең қолдау тауып, уақыт өткен сайын жаңа қырларымен жарқырай түсуде. Елбасымыздың рухани жаңғыруға бағытталған тебіреністі ой-толғамдары мен тұжырымдары жасампаз белестерге бастауда!

Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың жыл соңында жарық көрген «Тәуелсіздік дәуірі» атты кітабы да халқымыздың құрмет-қошеметіне ие болып, зор өрлеу туғызды. Шын мәнінде Елбасының бұл жаңа еңбегі еліміздің қоғамдық-саяси өмірінде елеулі оқиға болып табылады.

Тәуелсіз еліміздегі саяси тұрақтылық пен қоғамдық келісімнің арқасында экономикамызды, саясатымызды және санамызды жаңғыруға кіріскен қазіргі шақта Президент Н.Назарбаев Қазақстан халқына «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауын жариялады. Мемлекет басшысы Қазақстан халқына Жолдауына қатысты Мәлімдемесінде адамзаттың жаңа өнеркәсіптік революция дәуіріне аяқ басып отырғанын, заманауи технологиялар дүниені өзгерістерге ұшыратып, жаһандық технологиялық ілгерілеушіліктер өзімен бірге сын-қатерлерді де алып келгенін, бұл – біздің әлемдегі аса дамыған елдің қатарына жедел ену үшін тарихи мүмкіндігіміз екенін паш етті.

Жолдауда нақты атап көрсеткендей, еліміздің әлеуметтік-экономикалық табыстарының негізі – біздің басты құндылықтарымыз ретінде қала беретін азаматтық бейбітшілік, ұлтаралық келісім. Елбасы жаңа әлем көшбасшыларының қатарына қосылу үшін Қазақстанда қажетті нәрсенің бәрі бар екенін назарға ала отырып, алдымызда жүзеге асыратын 10 негізгі міндетке

жеке-жеке тоқталады. Осынау қадау-қадау міндеттер индустрияландыруды жаңа технологияларды енгізудің көшбасшысына айналдырумен, ресурстық әлеуметті одан әрі дамытумен, агроөнеркәсіп кешенін өркендетумен, көлік-логистика инфрақұрылымының тиімділігін арттырумен, құрылысқа және коммуналдық секторға заманауи технологияны енгізумен, қаржы секторын «қайта жаңғыртумен», адами капиталды жаңғыртумен, тиімді мемлекеттік басқарумен, жемқорлықпен күреспен және заңның үстемдігімен, «ақылды қалаларды» өңірлік дамудың локомотивтеріне айналдырумен өрнектелетінін алға тартады. Президент Жолдауының толық мәтінінде егжей-тегжейлі мазмұндалған алдымызда жүзеге асыратын 10 негізгі міндет елімізді Төртінші өнеркәсіптік революция

коммуналдық меншігін енгізу заң жүзінде белгіленген. 2020 жылдан бастап бұл нормалар барлық елді мекендерде күшіне енеді.

Жолдауда нақты атап көрсетілгендей, салықтық және салықтан тыс басқа да түсімдердің 7 түрі, сондай-ақ шығындардың 19 бағыты ауыл бюджетіне берілді. Бұл жергілікті маңызы бар мәселелерді шешу үшін халықты тартуға мүмкіндік береді.

Жолдауда жаңғырудың негізі болып табылатын адами капиталды жан-жақты дамыту негізгі міндеттердің бірі ретінде қарастырылып отыр. Бұл орайда білім берудің жаңа сапасына баса назар аударылған. Осы орайда білім беру бағдарламаларының негізгі басымдығы өзгерістерге үнемі бейім болу және жаңа білімді меңгеру қабілетін дамыту тұрғысындағы міндет жаңа дәуір талабынан ту-

ақпараттық технологиялар салаларында жүзеге асырылып келеді. Киелі топырақта бой көтерген оқу орны Италияның Болон университетінде үдерістің негізі болып қаланған университеттердің Ұлы хартиясына қосылып, білім берудің әлемдік кеңістігіне енді. Болон декларациясының талаптарына сәйкес, құрылымға бірсыпыра өзгерістер енгізіліп, жаңа стратегиялық бағыттар белгіленеді.

Осыдан үш жыл бұрын университет ректоры Орталық Азия мен Қазақстандағы жоғары оқу орындары ішінен республикада екінші болып, Халықаралық университет ректорлары қауымдастығына (International association of University Presidents (LAUP)) қабылданып, білім ордасы әлемдегі ЖОО-мен еркін қарым-қатынас орнатты, осылайша өзара тәжірибе алмасып отыруға қол жеткізді. Оқу орнының

ұтқырлық бағдарламасы бойынша да білім тарататын, тәжірибе алмасатын орталыққа айналып келеді. Университет 45 шетелдік жоғары оқу орнымен, сондай-ақ «Erasmus+» бағдарламасы бойынша 5 шетелдік білім ордасымен келісім-шарт жасаған. «Мәулана» академиялық ұтқырлық бағдарламасы бойынша Түркияның алдыңғы қатарлы университеттерімен, оның ішінде Хаджеттепе, Гази, Ерджиес университеттерімен де екіжақты келісім-шарт жасасқан.

Жолдауда алға қойылған тоғызыншы міндет жемқорлықпен күреске және заңның үстемдігіне арналып отыр. Жемқорлықтың алдын алуға бағытталған күрес үздіксіз жалғасып келеді. Сөз орайы келгенде айта кетейік, Президент Н.Назарбаев егемендігіміздің алғашқы жылдарынан бастап-ақ министрліктер мен облыс

ТАРИХИ ӨРЛЕУ

БАСТАУЫНДАҒЫ АСҚАРАЛЫ МІНДЕТТЕР

жағдайында дамытуға бағытталып отыр.

Жолдаудағы «Ақылды технологиялардың» агроөнеркәсіп кешенін қарқынды дамытудағы рөліне баса назар аударылған үшінші міндет ауқымында аграрлық саясаттың еңбек өнімділігін түбегейлі арттыруға және өңделген өнімнің экспортын ұлғайтуға бағытталуы өскелең өмір талабына айналып отыр. Ауыл шаруашылығын өнімнің сапасы мен экологиялық тазалығын сақтай отырып, қарқынды дамыту, бүкіл әлемге танылатын «Қазақстанда жасалған» табиғи азық-түлік брендин қалыптастыру арқылы алдағы 5 жыл ішінде агроөнеркәсіп кешеніндегі еңбек өнімділігін және өңделген ауылшаруашылығы өнімінің экспортын, тиісінше, кем дегенде 2,5 есеге арттыру тапсырмасы берілді. Ауыл шаруашылығының алдында тұрған міндет осылайша нақты белгіленіп отыр. Бұл оңайлықпен жүзеге асатын шаруа емес. Ол үшін ең алдымен негізгі асыраушымыз, киелі жеріміздің қожайыны саналатын ауыл еңбеккерлерінің мәдени-тұрмыстық жағдайын жақсарту түсуіміз керек, қарапайым ауыл тұрғындары мұқтаждық көрмеуі тиіс. Сонда ғана күнкөріс қамымен үлкен қалаларға қарай ағылатындарға тосқауыл қоя аламыз. Диканшылық пен малшылық кәсіптің абырой-беделін асқақтата түсуіміз керек. Аудандар мен ауылдардағы әкім қаралар жерді барынша тиімді игеретіндерді, төрт түлік өсірудің шынайы шеберлерін әрдайым ынталандырып, үлгі етіп отыруы тиіс.

Дамудың даңғыл жолына түскен елімізде ауыл-селоларды көркейте түсуге барынша көңіл бөлініп, жемқорлық жасауда. Жолдауда ауылдық елді мекендерді сапалы ауызсумен қамтамасыз ету үшін Үкіметке бұл іске барлық қаражат көздерінен жыл сайын кем дегенде 100 миллиард теңге қарастыру жөнінде тапсырма берілуі осының айқын дәлелі болып табылады. Сондай-ақ, 2018 жылдың 1 қаңтарынан бастап 2 мыңнан астам адам тұратын аудандық маңызы бар қалалар, ауылдар мен ауылдық округтерде жергілікті өзін-өзі басқарудың дербес бюджеті мен

ындап отыр. Сондықтан да жоғары оқу орындарына білім беру бағдарламаларын жасауға көбірек құқық беріп, олардың академиялық еркіндігін заңнамалық тұрғыдан бекітуге мүмкіндік туғызылды. Батыл түрде қолға алынып отырған бұл ізгілікті шаралар ұлттың әлеуетін арттыру үшін мәдениетіміз бен идеологиямызды одан әрі дамытып, осылайша «рухани жаңғырудың» мән-маңызын айқындай түсуге бағытталған. Елбасының «Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдерін меңгерген, озық әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеясына айналуға тиіс» деген сөздерінің мәні де тереңде жатыр.

Осы тұрғыдан келгенде қасиетті Түркістандағы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық казак-түрік университетінде атқарылып отырған игілікті істер ауқымы назар аударылады. Қазіргі таңда білім ордасында халықаралық деңгейдегі білім беру бағдарламалары жасалуда. Бұларда, ең бастысы, бакалавр және магистрлік бағдарламалар санын көбейту, білім беру сапасын арттыру, материалдық-техникалық және әлеуметтік инфрақұрылымдарды одан әрі дамыта түсу көзделуде. Негізгі ғылыми бағыттар медицина, жаратылыстану, гуманитарлық, әлеуметтік, инженерлік және

білім беру жүйесіндегі жетістіктері әлем университеттерінің «гринметрик» рейтингінде жақсы нәтиже көрсетті. Қатарынан үш рет рейтингтің тізімінде болып, Ресей, Болгария, Румыния, Чехия, Польша, Венгрия, Түркия, ТМД елдері университеттері ішінде үздіктер тізіміне ілікті. Білім ордасы БСКА (НКАОКО) агенттігінің рейтингінде де соңғы төрт жылдан бері ұдайы алға жылжытып, алғашқы ондықтың ішінде келеді. Өткен жылы «Республикалық рейтинг агентігі (РРА)» ұйымдастырған (ЖОО бас рейтингі – 2017) шарада оған қатысқан 50 жоғары оқу орындары арасында 7-ші орынды иеленді.

Бакалавриат-магистратура-докторантура білім беру бағдарламалары рейтингі (үздік үштіктер) бағыты бойынша республика жоғары оқу орындары арасындағы байқауға оқу орнынан 19 бағдарлама ұсынылып, оның 7-еуі үздік үштіктер қатарынан орын алды.

Жолдауда жоғары оқу орындарының шетелдердің жетекші университеттерімен, ғылыми орталықтарымен, ірі кәсіпорындарымен және трансұлттық корпорациялармен бірлескен жобаларды белсенді түрде жүзеге асыруларына айрықша мән берілген. Білім ордасы халықаралық мәртебесіне сай академиялық

әкімдіктерінің басшылығына тамыр-таныстықтан, сыбайлас жемқорлықтан қолы, рушылдықтан санасы таза адамдарды тартуды тереңнен ойластырып, осы бағытта жұмыс жүргізіліп келеді. Өкінішке қарай, жемқорлықтың тыйылатын түрі жоқ. Сыбайлас жемқорлық деген тіркес құлаққа сіңісті болып кеткен. Сыбайлас жасалатын жемқорлықтың тамыры тым тереңдеп кеткен секілді. Жолдауда келтірілген мына мәліметтер шошытады: Соңғы 3 жылда ғана жоғары лауазымды шенеуніктер мен мемлекеттік компаниялардың басшыларының қоса алғанда, жемқорлық үшін 2,5 мыңнан астам адам сотталды. Осы уақыт ішінде олардың 17 миллиард теңге көлемінде келтірген залалы өтелді.

Әбден күйінгендіктен болар, Елбасы осындай мәліметтерді келтірді. Бұл дегеніңіз бер жағы ғана ғой.

Дегенмен де сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясатты іске асыру барысында жан-жақты жүйелі әрекет жасалып келеді. Мемлекет басшысы ұсынған «100 нақты қадам» Ұлт жоспарындағы «Жемқорлыққа қарсы күресті күшейту, сонымен бірге жаңа заңнамалар әзірлеу» бөлігінде көрсетілген тапсырмаларды жүзеге асыру мақсатында республика Парламенті «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заң қабылдады. 2014 жылы та-

мызда Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі құрылды. Бір сөзбен айтқанда, елімізде сыбайлас жемқорлықтың алдын алу мен оның жолын кесуге бағытталған заңнамалық шаралар ұдайы жетілдіріле түсуде.

Көзі ашық көкірегі ояу кез-келген қоғам мүшесі сыбайлас жемқорлықтың көріністері қоғамның мүддесіне зардабын тигізіп, мемлекетімізге орасан кедергі келтіретінін біледі. Ал, қоғамға мерез болып жабысқан осы сыбайлас жемқорлық атаулының биліктің жоғары эшолонында бастау алатыны жасырын емес. Соңғы кездері елімізде сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл мәселелерінде халықаралық тәжірибелерге сүйеніп, әртүрлі шаралардың жүргізіліп отырғаны халықты үміттендіреді. Қазақ қоғамы қолы таза, адал адамдардан кенде емес. Жемқорлықпен қарсы аяусыз күресте адалдықтың туын жоғары ұстаған жандардың абырой-беделінің мықты қалқан болатынын естен шығармауға тиіспіз.

Елбасы Жолдауға қатысты Мәлімдемесінде оныншы міндетке қатысты «Смарт Сити» технологияларын енгізу өсіп келе жатқан қалалардың проблемаларын тиімді шешуге мүмкіндік беріп, олардың инвесторлар үшін тартымдылығын арттыратынына баса назар аударды. Ал, Жолдауда «Ақылды қалалардың» өңірлік дамудың, инновацияны таратудың және еліміздің барлық аумағында тұрмыс сапасын арттырудың локомативтеріне айналатыны нақты айтылды. Осы тұрғыдан келгенде, қазақ хандығының астанасы болған ежелгі Түркістан қаласының алар орны ерекше екенімен ешкім де дауласа алмайды. Президент «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасын әзірлеу барысында мәдени маңыздылығы тұрғысынан келгенде Түркістан мен Алтайдың ұлттық немесе құрлықтық ғана емес, жаһандық ауқымдағы құндылықтар екеніне айрықша мән беруді тапсырды. 2017 жылы Түркістан күллі түркі әлемінің мәдени астанасы болып жарияланды. Иә, адамзат баласы тарихындағы түркі әлемі деген қастерлі ұғым-түсініктің рухани қара шаңырағы, ұлы бабамыз Қожа Ахмет Ясауидің отаны қасиетті Түркістанда бабалар рухы жаңғырып жатыр. Түркістан тегі бір, ділі бір, діні бір түркі халықтарының рухын асқақтататын руханият орталығы, рух астанасы. Түркістанды өзінің тарихи орнына сәйкес биікке көтеру басты міндет болып табылады. Соның бірі — Түркістан қаласына лайықты мәртебе беру мәселесі. Түркістан атырабында ескі шаһарлар тұтасып жатыр. Қазба жұмыстарын кен бағытта жүргізу қажет. Ясауи музейі қажет. Осында жерленген хандарға, батырлар мен билерге арналған ашық аспан музейі іске қосылса, қала мәртебесінің биіктей түсері сөзсіз. Бір сөзбен айтқанда, ежелгі Түркістанды туристік шаһарға айналдырудың уақыты жетті.

Қазақ елінің тарихи өрлеу бастауындағы асқаралы міндеттері тұжырымдалған бұл Жолдау жасампаздық пен жарқын болашақтың көкжиектерін үйлесімді сабақтастыратын ұлттық идентификация мен ұлттық бірегейліктің, ұлан-байтақ жердің иесі — әр қазақтың жан-дүниесіндегі «Мәңгілік ел» ұғым-түсінігінің тұғырнамасына айналуы тиіс. Олай болса, Президент айтқандай, «Аталған міндеттерді орындау үшін бүкіл қоғамның бірлігі мен ынтымағы керек. Отанымыздың көркеюі әркімнің жаңа «цифрлық дәуір» талаптарына сай болуына байланысты. Осыны әрбір қазақстандық терең түсінуі керек».

Сейдулла САДЫҚОВ,
Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік
университетінің профессоры

«Қазақ үні» ұлттық порталында Қазақстан азаматтығын алған Нұрсейіт Төлегенұлының басындағы ауыр жағдай туралы келелі мақала жарияланған-ды. Аз уақытта қоғам ішінде үлкен резонанс тудырып бұл мәселеге әлеуметтік желіде халық өз наразылығын білдіріп жатыр. Еске сала кетсек, 3-мамыр күні, таңғы сағат 03:00 шамасында Нұрсейіт жұбайы Жайнагүл Ғажапқызы және баласы үшеуі Мысырдан Алматы әуежайына ұшып келеді. Шекаралық бақылаудан өтіп жатқан тұста Жайнагүлдің Қазақстанда жүріп-тұруға арналған Ықтиярхатының жарамсыз екені анықталған-мыс. Сол себепті, Нұрсейіт пен 1,5 жасар ұлы Қазақстанда қалып, Жайнагүлді Шекаралық бақылау қызметі келген бетімен Мысырға қайтарып жіберген. Аяғы ауыр қандасмызды еш жағдайға қарамастан кері қайтарып жіберген шекарашылардың бұл әрекетіне ашынған Нұрсейіт, әйелінің Мысырдан тіке Қытайға ұшырылса, аспан асты елінде бірден қамауға алынатынын жеткізді.

— Құдды қылмыскер секілді, әуежайдан қайтадан Мысырға қайтарып жіберді. Мысыр әуежайына жеткен соң әйелімді Қытайға ұшырып жібереді. Ал Қытайға барған соң, оның қамалып кететіні белгілі. Көмектесіңіздерші, енді не істейін? — деді ол.

Аталмыш мәселеге қатысты біз Қазақстан Республикасының тұңғыш Көші-қон туралы заңын қабылдау жөніндегі жұмыс тобының мүшесі болған танымал ақын, ҚР мәдениет қайраткері Алмас Ахметбекұлымен хабарласып, сұхбатқа тартқан едік.

ШЕКАРА ҚЫЗМЕТІ ӨКІЛДЕРІНІҢ 4 ҚАТЕСІ

— Алмас Ахметбекұлы, әуежайда болған ақылға қонбайтын жағдайға қатысты пікіріңізді білсек деп едік. Бұл шекарашылардың жауапсыздығы ма, әлде, сауатсыздығы ма?

— Рахмет сұрағына. Бес-алты сағат ұшақта ұшып келген қазақ әйелін оның денсаулығына қарамастан қайта ұшаққа отырғызып кері қайтарған Алматы әуежайындағы Шекара қызметі офицерінің бұл шешімінде 4 бірдей қателік бар. Біріншіден, ол Қазақстан азаматының жұбайы. Ұлты — қазақ. Екіншіден, оның қолында Қазақстанда тұрақты тұруға 2021 жылға дейін рұқсат беретін Ықтиярхаты болды. Үшіншіден, ол — жүкті әйел. Бес-алты сағат ұшақпен ұшып келді, енді оны қайтадан бес-алты сағат ұшуға мәжбүрлеу адамгершілікке қайшы. Төртіншіден, ол Мысыр елінің азаматы емес. Тіпті, шекараны бұзып өтті деген күннің өзінде де оны уақытша қамауға алып, айыппұл салып, қайтадан Қытай еліне ұшырып жіберулері керек еді.

Жалпы, оралман деген кім? Оралман — Қазақстан тәуелсіздік алғанда қазақ елінің аумағынан сырт қалып, мемлекетімізге қоныстану мақсатында оралған қазақ ұлтының азаматтары. Демек, Шекара қызметі қазақты қуып отыр сыртқа! Кешегі қызыл қуғын-сүргін кезінде миллиондаған қазақты сыртқа қуған Голошекин деген

■ КӨКЕЙКЕСТІ

Алмас АХМЕТБЕКҰЛЫ:

ШЕКАРА ҚЫЗМЕТІНІҢ БҰЛ ӘРЕКЕТІ - ҰЛТТЫҚ ТРАГЕДИЯ

«...БІЗ ГОЛОШЕКИН ЖАСАҒАН ЖҰМЫСТЫ
ҚАЙТАДАН ЖАЛҒАСТЫРЫП ОТЫРМЫЗ
БА ДЕП ОЙЛАЙМЫН АМАЛСЫЗ?»

болған. Шекара қызметі бүгін сол жұмысты қайталап отыр ма деп қаласың бұлардың талай әрекеттеріне қарасаң... Бұл өте өкінішті. Және ешқандай себепке қарамастан өз қызметтерін асыра пайдаланып отыр.

ҚЫТАЙҒА БАРСА СОТТАЛАДЫ...

— Жалпы, ол ҚР азаматы болмаған күннің өзінде Қазақстан Үкіметі шеттегі қазақ диаспораларына қолдау көрсету керек қой? Бұл Елбасы саясатының бір бағыты. Біз Қытайда болып жатқан оқиғалар туралы күнде естіп, оқып жатырмыз. Енді Мысырдан Қытайға ұшып баратын Жайнагүлдің тағдыры қандай болмақ? Дәл қазір Қазақстан тарапы оған қандай көмек көрсете алады немесе көрсетуі керек?

— Қателеспесем, Қазақстан дипломатиялық заңының 19-бабында шеттегі қазақ диаспораларын қолдау туралы нақты айтылған. Қытайдағы қазақ қандастарымыздың ауыр жағдайы туралы бүгін әлеуметтік желі арқылы халық біліп отыр. Егер Жайнагүл аман-есен Мысырға жетсе, оны Каирде қалдыра тұрып, ондағы Консулдықпен байланысып, виза ашып қайтадан Қазақстанға алдыруға болады. Ал, егер Қытай азаматы ретінде Каирден Шыңжаңға депортацияланса онда ол кісінің тағдырына біз араласа алмай қаламыз. Мұсылман елдерінен қайтып барған Қытай азаматтары ол жақта бірден қамауға алынады.

— Мұндай жағдай бірінші рет болып отырған жоқ қой. Болашақта да қайталанбайды деп ешкім кепілдік бере алмайды. Көші-қон, шекаралық қызмет, ықтиярхат мәселелерін шешіп, реттеу үшін не істеу керек? Өз еліне келген оралмандарды өзегінен тепкендерге қатысты не деуге болады...

— Бұндай жағдайлар бұрын да болған. Тіпті, кезінде Дөрбілжінен шекара бұзып келген қазақты соттап жіберген еді. Түрмеден жатқан кезінде азаматтыққа арыз бергізіп, түрмеден Қазақстан азаматы болып шыққан кездер де болған. Ал, бүгінгі мына жағдай ұлттық жанашырлықтың жоқтығы!

БҰЛ – ҰЛТТЫҚ ТРАГЕДИЯ!

Мен сол қазақ әйелін шырылдатып тұрып кері қайтарған сол күнгі әуежайдағы Шекара қызметкерлерінің құрамын білгім кеп отыр. Ол жерде де әйелдер болды. Талып қалған қазақ анасына медициналық көмек көрсетіп неге алып қалмады екен? Неге біз осынша опасызбыз? Сонда біз Голошекин жасаған жұмысты қайтадан жалғастырып отырмыз ба деп ойлаймын амалсыз? Кешегі Шекара қызметінің жасаған қиянаты — бұл ұлттық трагедия. Біздегі ұлттық сезімнің жоқтығы. Бұл — шекара қызметкерлерінің, қазақ жауынгерлерінің алыстан келіп жатқан өз қарындастарына, әпкелеріне мейіріммен қарап, құшақ жаю керектігін мүлдем сезінбеуі.

— Шыңжаңдағы ҚАЗАҚТАР ШЕКАРА-НЫ КЕСІП ӨТСЕ НЕ БОЛАДЫ?

— Бұл мәселені ұлттық деңгейде көтеруіміз керек. Бұдан кейін де мұндай жағдайдың талайы болады. Қазір Шыңжаңдағы жағдай қиын. Ол жақтағы қандастар жаны қысылып, бір күнде шекараны кесіп өтіп шығатындар шығып жатса не істеуіміз мүмкін? Біз Шекара қызметін, Ұлттық қауіпсіздік қызметін осыған дайындауымыз керек.

Редакциядан: Біз Мысырға қайтарылған Жайнагүлдің жағдайын білу мақсатында жолдасы Нұрсейіт Төлегенұлымен және әпкесі Айнұрмен телефон арқылы сөйлестік. Жайнагүл біраз жанашыр жандардың араласуымен Мысырға емес Дубайға жетіп, Дубай арқылы Түркия астанасы Стамбулға ұшақшы. Ал Түркияға жеткен-жетпегені туралы әлі хабар жоқ. Енді ҚР Сыртқы істер министрлігі, Түркиядағы елшілік қызметкерлері бұл іске араласып Жайнагүл Ғажапқызының Қазақстанға келуіне септесуін сұраймыз.

«Қазақ үні» ұлттық порталы бұл жағдайды жіті бақылауында ұсайтынын жеткізіміз келеді.

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ,
«Қазақ үні» ұлттық порталының
Бас редакторы

ЗАМАН СЫРЫ

— Мен әжем Қызтумастың образын жасаған автормын. Рас па, өтірік пе?

— Рас.

— Классиктердің ішінде өз әжесінің образын жасаған кім бар? Мен әжемді мақтамаймын, данышпан, мінсіз етіп көрсетпеймін. Сенбесең «Ұшқан ұяны, оқып, қарағын. Басқа жазушыларда сондай образ бар ма?

Мен үндемедім.

— Сен неге тіл қатпайсың?

Біз талдау жасап отырмыз ғой. Аулымның әжемнен өзге әйелдерінің образы қалай сомдалған? Зейнеп пен Зипа — өр десең өр, ақылды десең ақылды, арлы десең арлы әйелдер. Олардың тағдырлары да қызық. «Ұшқан ұяны» оқысан, түсінесің. Халық эпосын ал. Біздің халқымыз әйелдерді кеміткен емес. Сенбесең, тексер, бір әйелді кемітіп пе екен? Әрі-беріден кейін қалмақтың қызы Құртқаны біздің батырдан жоғары қояды. Ал Ғабит неге бәрінен төмен қояды? Ал эпостағы кейіпкер — әйелдер өз биігінде лайықты, ерлікпен өлген. Менің жеке ойым, келісесің бе, келіспейсің бе, өз еркің. Ғабит Мүсіреповтің Ұлпан образы жасанды. Ол менің Зейнеп пен Зипаның қасында мүлде қораш. Сен «Ұлпанды» оқып па едің?

— Оқығам.

— Оқу — оңай, тоқу, түсіну қиын. Оқу кез-келген ақымақтың қолынан келеді, ал тоқу, түсіну екінің бірінің қолынан келе бермейді. Менің әжем би болған емес, бірақ ол кісіні жұрттың бәрі тыңдаған. Момынкұлды қуып жіберіп, кейіннен қайтіп қалды деп уайым жейді. «Қара жапырақ» деп әкеме де ұрсады. Жеңіл түсінесен, менің әжем өзімбілермен, өркөбірек. Ол кісінің айқайлап ұрысатынын да жасырмаймын, ал астары қайда жатыр? Түсінесен, мен әжеме аналық дәуірдің билігін беремін. Ол кісі болмаса, мен болмас едім деген ойды астармен жеткіземін. Әжемнің әкеме ұрысқанын, маған айтқан өсиет сөздерін, Момынкұлды үйден қуғанын, інісі Серкебаймен қатты сөзге келгенін мен ойдан шығарған емеспін, болғанды болған күйінде бүгінгі заман биігінен қарап жазғам.

Баукең маған жанарын тік қадап:

— Бүгінгі заман дегенді сен қалай түсінесің? — деді. Мен ойланып, күмілжіп қалдым.

— Тында. Сендер «Көрмес, түйені көрмес» дегендей, аяғымыздың астындағыны да көрмейсіңдер, көре білмейсіңдер. Біздің әдебиетіміздің қайғысы нақ осында. Көру аз, көре білу керек. Көзім бар, көрем деу, көзім бар, көре білем, көргенімді түсіне білем деу — екі түрлі мәселе. Екеуінің айырмасы — жер мен көктей.

Баукең маған жақтырмай, ты-жырына қарап:

— Бүгінгі заман дегенді сен бәрібір түсінбейсің, — деді қолын сермей. — Бұл аса күрделі, мәңгілік тақырып. Оның түйінін бүкіл адамзат болып күні бүгінге дейін толық шеше алмай келеміз, шешуіміздің өзі неғайбыл. Этой темой многие спекулируют. Мұның мағынасын түсінбесең, сөздіктен кара. Көп жазушыларымыз өтірік жазады. Бұл аса көңіл қаларлық, қайғылы жағдай. Көбіміз бүгінгі заман талап-тілегін шала түсініп, шындықты

бұрмалаймыз. Көп жазушыларымыз, журналистеріміз осы жалған бағыттың құрбаны болып жүр. Бүгінгі заманды әртүрлі жағдайда, әртүрлі кезеңде әркім өзінше түсінеді. Бүгінгі заман — жалт етіп өте шығар бос кеңістік емес. Есерсоқтар солай деп ойлайды...

Баукең қабағын шыта ойға еніп үнсіз қалды. Осы сәтті пайдаланып:

— Сұрақ қоюға бола ма? — дедім.

— Болады.

— Бүгінгі заманды сіз өзіңіз қалай түсінесіз?

— Ехе-хе, — деп Баукең күлді.

— Жарайды, тында. Мен бүгінгі заман деп өткен күнгі оқиғаларды

— Түсіндім.

— Кейде көргеніңнің, естігеніңнің бәрі дұрыс бола бермеуі мүмкін. Оның себебі, адамдар үнемі өзгеріп, жаңарып тұрады. Жазушы суреткерлік көркемдік құралдың басты тетігі — тіл байлығын меңгермейінше, оны шебер қолданбайынша келісті жазу, оқырман ойынан шығу мүмкін емес. Қазақ тілін білемін деген бір жазушы жазғанына «Еңіреген ер еді» деп тақырып қойыпты. Дұрысы, «Ел десе еңіреген ер еді» болуы керек қой. Қолына қалам ұстаған әр азамат ана тілін игерумен бірге басқа, әсіресе, көрші ұлт тілдерінің де асыл қазынасынан

— Әй, шырағым, мына шұңқырды қаза салшы? — демейді. Ол: «Қаз!» деп бұйырады. Менің ерекшелігім осы. Мұны түсіне білген жөн. Меніңше, еліктеу — ойыңа ой қосу деген сөз.

Баукең көпке дейін үнсіз қалып:

— Мына мылжың шалмен пәлен жылдан бері сөйлесіп жүрмін. Бәрін біледі, бәрімізге сын тағады, өзі қайдан түсті екен дерсің?! — деді даусын қатайтып. — Мен аспаннан түскем жоқ! Ұстаздарым болмаса, түк білмес едім. «Мына бәлеге не үйреттіндер?!» деп сотқа берсен, алдымен ұстаздарымды бер.

Мен еріксіз езу тарттым. Осы

сияқты нәрселерді ескермейміз. Біздің жазушыларымыздың көбінің «Менің университеттері» жоқ. Жазушы халық арасында өмір сүруі керек! Бес-алты, оншақты күн іссапарға шығып, ет жеу — қарым-қатынас емес. Біздің жазушыларымыздың тағы бір кемістігі — өзімізшіл. Кейбір оқиғаны өңдеп, өзгертуге хақылы, ал құжатты өзгертуге болмайды. Мұны түсінбеген кейбір қаламгерлеріміз өңдеп, рендеп, оның сөзін өзімдікі істеймін деп оңбай ақсап жүр. Бармақтай металл тапса, геолог қуанады. Жазушы да, оқырман да сол геолог өткен жолдан өтуі керек...

Мамытбек ҚАЛДЫБАЙ,
жазушы

Батыр БАУЫРЖАН әңгімелерінен

ой елегінен өткізе қорытып, бүгінгі күн оқиғаларына байсалды, жан-жақты талдау жасап, ертең не болатынын болжай, көре білуді айтар едім. Өткеннің жақсылықтарын қорытып, игермей, бүгінгінің жетістік-кемшіліктерін талдап, танымай, ертеңге ой жібермей, бүгінгі заман туралы сөз қозғау мүмкін емес деп білем. Шығармамызда осы үш қасиет көрінбесе, ол бүгінгі заман туындысы бола алмайды. Түсіндің бе?

— Түсіндім.

— Өз тәжірибене жүгін. Әрине, айту, тындау оңай, істеу, орындау қиын. Ойбай, бүгін мына мақаланы, ертең ана мақаланы жарияламасақ құрып кетеміз, ал мынау біздің талабымызға мүлде қайшы екен дейсіңдер. Солай етуге мәжбүрсіңдер, себебі, заман талабына бағынбауға болмайды. Менің заманым, менің жағдайым, менің көрген-білгенім, түсінгенім сенің көрген-білгеніңмен, түсінгеніңмен төрт жерде төрт емес. Бұл турасында бірнеше сағат ой толғауға болады. Токетерін айтсам, заман сырын танып, білмей, түсінбей қандай да бір образ жасау қиын...

ГЕОЛОГ ӨТКЕН ЖОЛДАН ӨТУІ КЕРЕК

Баукең мені көңілді қарсы алды. Сәлемдесіп, үйреншікті орныма отырысымен:

— Көз көру үшін берілген десек те, ол ақылдыларға рентген, ақымақтарға — құр жылтыраған шиша, — деп көсіле, еркін сөйлеп кетті. — Құлақ есту, қорғану үшін берілген десек те, ол миға естіген нәрселерінің бәрін емес, іріктеп, сүзгіден өткізіп, тек мағыналысын ғана жеткізу керек. Түсіндің бе?

Мен үндемедім.

— Көз, құлақты — жазушы, ал миды оқырман деп бейнелеп сөйлеп отырмын. Түсіндің бе?

еркін сусындауы, оны кәдеге асыра білуі абзал. Мен әскери адаммын, әдебиетші емеспін. Бірінші университет — ұшқан ұя, ағайын-туысқан. Ол әркімнің еншісі. Ендеше, менің бірінші университетім қандай болды дегенді тануым, білуім керек қой. Оны

танымай, білмей — даму жолына түсуім мүмкін бе? Саған «Ұшқа ұяны» жазу себебім енді түсінікті ме?

Мен үнсіз бас изедім.

— Образдың қуану, қиналу кездері бар. Сөйлеп отырып кей тұста жаны күйзеледі не сүйсінеді, яғни түрлі жан құбылысын бастан кешіреді. Сен оны көрмей, білмей қалай суреттемесің? Кей сөзді ол жай, кей сөзді айқайлап айтуы мүмкін. Оған не себеп? Соны сезбей, суреттемей қалай образ сырын ашасың?

Аз-кем ойға еніп, қайта сөйледі.

— Еліктеу деген сөз жақсы мағынада айтылатын сөз. Соны көп қаламгерлеріміз түсінбейді. Мысалы, Маркс пен Энгельс: «Біздің ғылымымыз аспаннан түсті, біз Америка аштық» — демейді. Қайта өздерінен бұрынғы ой салғандарды құрметпен атайды.

Ал біздің шолақ белсенділеріміз тарихтың тамырын білместен Абайды жамандауға дейін барды. Олардың тарих, өнер, әдебиет, этика, эстетика, психология, философия дегеннен хабары жоқ. Сөйте тұра Абайды жамандайды. Бұл — маскара ғой. Мысалы, әскери этиканы алайық. Мен профессионал әскери адаммын, жай қатардағы емес, әскери профессормын. Мені мақтау үшін де, даттау үшін де әжептеуір білім керек.

Әскери этика — өз алдына ғылым. Әр қоғамның, әр мамандықтың өзіне жарастықты этикасы бар. Әскери адам:

кез үстімізге Күләнда әпке енді. (Бұ кісі Баукеңнің енесі. Ред.)

— Әпке, менің тоқалым үйде ме?

— Жоқ, жұмыста ғой. Қарағым Бауыржан, оны тоқалым демей Кенжетайым десенші.

— Кенжетайым деп кішкентай балаларға айтпай ма, әпке-ау?

Күләнда әпке жауап қатпастан, іздеген затын таппаған күйі жан-жағына алақтай қарап, бөлмеден шықты.

— Сұрағың бар ма?

— Жақсы көретін мақалдарыңызды білсем деп едім.

— Менің ең жақсы көретін мақалдарым: «Тіземнен сүріндірсен де, тілімнен сүріндірме», «Малға жарлы қылсаң да, тілге жарлы қылма», «Ер жігіт елі үшін өледі», «Елін сүйген ер болар», «Малым — жанымның, жаным — арымның садағасы».

— Суреткер творчествосындағы көркемдік құралдардың ролі туралы айтып берсеңіз?

— Есіме дұрыс салдың. Суреткер тілден өзге де көркемдік тетіктерді ескеріп меңгеруі тиіс. Өмір оқиғаларын детальдық талдаусыз, детальдық суреттеусіз характер сырын ашу, образдың қалыптасу кезеңдерін көрсету мүмкін емес. Бұл қаһарманның туғанынан бүгінге дейінгі аралықтағы өмірін қамтитын күрделі процесс. Кейбіреуіміз соны елеместен, аспаннан түскен қаһарман жасамақ боламыз. Бұл мүлде қате. Аспаннан түскен тіпті кішігірім кейіпкер де болмайды. Тамырын біліп, түсініп жазсаң, кішкентай әңгіме, повестен-ақ образ жасай аласың. Бұл, әрине, өте азапты жұмыс. Мысалы, мен Николай Редіннің Термездегі оқиғасын алып тастап, майдандағы өлген сәтін көрсетейінші, образ шықпайды. Әңгіменің аяғында, «ол менің бірінші әскери ұстазым еді» десем, оқырман түсінбей, «қалайша?» дейді ғой. Осы

БАЙҚАУ

— Бүгінгі атқамінерлер туралы не айтар едіңіз?

— Оларды сен менен жақсы білесің. Қазір қолдау деген сөз шықты. Қолдаусыз жағдай жылдан-жылға қиындап барады. Біздің бүгінгі атқамінерлеріміз партиялық позицияны резекідей пайдаланады.

Атқамінерлік — қолжаулық. Соны жас кезімнен көрген, түсіне білген кісімін. Жасым жетпістен сексенге кетіп бара жатыр. Атқамінерлік ырын-жырынға өмірімде араласпаған адаммын. Енді қартайғанда оған араласып ырылдасып, пырылда-сып жүрер жайым жоқ. Орыстың «Раз не с нами, значит ты против нас» деген мәтелін біле тұрсаң да, ырын-жырынға араласпаймын.

Менің азаматтық арым таза. Атағым да, шатағым да бар кісімін ғой. Мақтанды десең дей бер, мен — ақпын. Атағым қарағанда шатағым он проценттен аспайды. Бірақ оны атағымнан асырып жіберетіндер де бар. Оған мен кінәлі емеспін...

Баукең әңгімесін қанша уақыт болса да жалықпай тындай берер-ақ едім, жеңгей келіп дастарқанға шақырып кетті.

— Қой, енді бармасақ болмас. Ерегісіп, шөміштен қағып жүрсе, аш қалармыз. «Баз-базында қатынның тілін алған да жақсы» депті ғой бір қандасымыз.

Сәл өтпей дастарқан төңірегіне жиналды.

— Кеше біреу телефон соғады, Шымкенттен келдім, Туғанбаев деген едім, — дейді.

Шымкентте Туғанбаев деген тамаша педагог бар еді, соның баласы болса керек. «Туысқаныңызбын» деген сөзді созып, салмақ сала, аса әспеттеп айтты. Шамада, ішіп алған-ау. Ішіп алғанда әлгіндей сөз квадрат, куб болып кететіні бар ғой.

Біз күлдік.
— Әнеугүні де біреу телефон соқты. Сөзінен байқағаным, нағыз арамның сөзі.
— Сіздің байқамаздығыңызға таңғалам, — деп жеңгей сықылықтай күлді.
— Кейде менің не ойлап отырғанымды біліп қоясыз.
— Ойымды бөлме деп саған қанша рет айтамын?! — деп Баукең қабақ шытты. — Адалдық, арамдық дейтін нәрсе әр адамның сөйлеген сөзінен ғана емес, әр басқан қадамынан да сезіледі. Біреулердің адал, арам екенін кетіп бара жатқанда жонарқасынан оқысың. Әрине, оның кім екені жонарқасында

— Алып баратын қоржымымыз тоқ, қалтамыз мол. Сөйлесетін адамдармен сөйлесіңіз, ұялмайсыз.
Қатты ашуым келді. Телефон тұтқасын ұясына қондыра салдым.
Баукең маған ренжи, қинала қарап:
— Әй, шырағым, мақтанды деп ойламағын, көңіліңе келсін, келмесін, жаманды-жақсылы мен халқымның Бауыржан Момышұлымын, — деді салмақты үн қатып. — Өтірік пе, рас па?
— Рас.
— Мен ешкімге қолжаулық бола алмаймын. Әлде болуым керек пе?

қызың үшін мединститутқа барып емтихан тапсыруым керек пе? Ол менің қолымнан келмейді, — дедім.
Ертесіне үйге қызы келіп жылады. «Қой жылама, келесі жылға дайындал», — деп жұбаттық. Басқа не дейміз, Құдай-ау.
Шамамда, жетінші қарашаға келгенде нағашым сол қызын оқуға түсір деп айтпақ. Но я на такую подлость не пойду, конечно. Байқадың ба, мереке мен үшін «мереке» болайын деп тұр. Түсінесің бе?
Мен үндемедім.
— Түсіңсең түсін, түсінбесең қой, менің жағдайым күлкілі жағдай...

Дәлізге шыққанымызда Баукең:
— Ой, ұмытыппын, — деді кілт тоқтап, маған қарап. — Балам, шифоньердің қалқасында дәкемен ораулы алты бос шөлмек жатыр, барып әкел.
Мен тез қимылдап, ішке еніп, ұқыптап оралған алты шөлмекті алып шықтым. Ішімнен: «Бұларды аға қайтпек екен?» — деп көңілісіз ойға берілдім. Біз мінген машина орнынан қозғала бастады. Ақ халат киген екі мейірбике Баукеңмен қол бұлғап, күліп қоштасты. Орта бойлы, басына қызыл тақия киген кісіге Баукең қолын маңдайына апарып, честь берді. Тақиялы кісі екі қолын ербедете бұлғап, «қош-қош» дегендей сынай танытты.
— Академик Машанов, — деді Баукең. — Зор білімді, терең ғалым.

— Аға, асығыс едім, мені редакторым күтіп отыр, — дедім жалтарып.
Тұтқабай да желеу тапты. Екеуміз қоштасып тысқа шықтық.
— По дальпе от греха, — деді Тұтқабай оңашалана бере.
Оның да Баукеңнен қысылып, қымтырылатынын сезіп, жымия езу тарттым. Алты бос шөлмек көпке дейін ойымнан кетпей қойды...

ҰҒЫСУ

— Жолда Таразға тоқтадық. Менің ойым тіке аулыма тартып кету еді, — деді Баукең саусақтарымен шашын тарай түсіп. — Мына жеңген Тараздағы туысымызға телефон соғып, хабарлап қойыпты. Сол машинасымен қарсы алды. «Баукең» жүгіріп жүр. Өзі бір мекеменің бастығы. Ойы — тағы жоғарылау екен.

Баукең мысқылдай күлді.
— Өскенбай, — дедім оны кекетіп.

— Облыстық партия комитетінің хатшысына хат жазып берсеңіз?

Жыламысырап отыр. Қоймаған соң: «Мынау менің туысым еді, сіздің кадрыңыз. Қабылдап, сөйлесерсіз. Нендей шешімге келеріңізді өзіңіз біліңіз. Б.Момышұлы» деп қол қойдым. Хатшы Б.Момышұлы деген жазуды көрген соң, кірсін деп қабылдап, «көрсерміз» деп шығарып салыпты. Менің жазғанымның астарына түсінген ғой.

Өткен жолы барғанымызда да әлгі туысым өсем-пөсем деп бәле салды. Ойпырмай, өзі өсем деген аурумен қатты ауырса керек. Ертеңіне аулыма аттанайық десек, жібермей, хатшыға жүзбежүз жолығып, мені тапсырыңыз деп болмайды. Мені желкемнен ұстап, желкелеп алып бармақ. Астапыралла-а! — Қайтарда жолығармын, — деп құтылдым. — «Бара салсаң нең кетеді?» — дейді жеңген. Мәссаған керек болса! Ой, Өскенбайдан қатты шаршадым.

Орыстар «Насильно мил не будешь» дейді. Мұның астары терең. Мұны көп адам жыныс жағына ғана байланысты айтылған дейді. Ол қате.

Ұғыспасаң дос та, қас та бола алмайсың. Ұғыспасаң бір-бірінді жақсы көрмейсің, бір-бірмен тату тұрмайсың. Бұл — қоғамдық, саяси құбылыс. Ұғысу оңай емес. (Баукең басын шайқады). Ұғысудың күре тамыры әркімнің табиғатына байланысты. Ол — ұлы әлем. Мысалы, табиғатың қалыптаспаса, басқа қалыптасудың барлығы тамырсыз болады. Ал тамыры жоқ нәрсе өспейді ғой, қарағым. Оған түсінесің ғой, ә?

Енді психология, физиология мәселесіне ой бөлейік. Ұғысу болмаса, бір-біріңе сене алмайсың, сенбеген соң ойыңды ашық айта алмайсың. Бір-бірінді өтірік түсініп, бір-бірінді алдағың келеді. Бірақ ертеңіне сырын ашылады. Неге десен, тамырларын бөлек.

Адам — айуан. Бұл менің сөзім емес, Энгельстің сөзі. Ол кісі соны дәлелдеп жазады. Сенбесең, «Отбасы, жекеменшіктің және мемлекеттің шығуы» деген кітабын оқып шық.

Рас, жоғарыдағы анықтама дәрекі, тіпті намысқа тиерліктей, бірақ ол кісі сондай тенеуге барды, барғанда саналы түрде барды. Солай деуге мәжбүр болды. Ол оңайға түскен жоқ.

жазылмаған. Бірақ, байқай білсең, оқи білсең, анық, айқын жайларға кезігесің... Байқау жағынан менің үлкен мектебім бар. Мен екі жүзден астам ұрысқа қатысқанмын. Сол ұрыстарда көпті көрген, көп жайларды байқаған жанмын. Жауға қарай кім қалай бара жатыр, мынаған сенуге, не сенбеуге бола ма дегенді мен соғыстан үйренгенмін. Өкініштісі, сол үйренгендерімнің бәрін жазып үлгері алғаным жоқ. Сен, қарағым, менің «Жонарқа» деген әңгімемді оқымасаң, оқып шық, оқысаң, қайталап оқы. Көркемдігі жағынан мен таласа алмаймын, ал соғыс психологиясын бейнелеу жағынан кезкелген психологтардың, атакты жазушылардың шығармасынан кем түспейді. Бұл тағы да деректі әңгіме.

— Капитан, кері қайт! — деймін ғой оның жонарқасынан қорқып бара жатқанын байқап қап. Сол кезде жап-жаспын, отыздан жана асқанмын.

Жазған әңгімелерімнің ішінде өте бағалайтын екі-ақ әңгімем бар. Бірі — «Помкомвзвода Редина», екіншісі — «Жонарқа». Бұл екеуін мен автор ретінде емес, жазушы ретінде жақсы көремін. Кейде төсегімде ойланп жатып, сол екеуін мен жаздым ба, мен жазбадым ба деп өзіме өзім сенбеймін.

КҮЛКІЛІ ЖАҒДАЙ

— Бір туысқаным телефон соқты, — деп бастады сөзін Баукең. — «Жамбылдың соты әділетсіздік жасап, баламды үш жылға кесті. Көмектес».

— Мен мұндай іске араласпаймын.

— Жоқ.
— Түсіңгеніңе рақмет, айналайын. Жақында тағы бір жекжатым үйіме келді. Оған да жоғарыдағы сөзімді айттым. Ауылға барамыз ғой. Біреуі үйленеді, біреуі келін түсіреді, біреудің жаназасы бар. Қолымызға ілінгенін алып барамыз.

— Осы-ақ па? — деп апарғанымызға қып-қызыл наразы. Бізді миллионер дей ме? Олардың ойынша, мен мың сом емес, миллион сом апаруым керек екен.

Нағашымның баласы үйленді. Табыла бермейтін екі жүз сомдық шетелдік темір құмыраға екі жастың атын жаздырды. Үстіне бір кілем, екі жүз тенге қостық.

— Бауыржан не алып келді? — дегендерге нағашымның әйелі:

— О, Құдай-ау, Бауыржан не алып келуші еді? Мына жаман қаңылтырды әкелді, — деп жарқыраған темір құмыраны көрсетіпті.

Баукең селкілдей күлді. Мен мырс ете қалдым.

— Енді, қандай жағдай екенін білмеймін, нағашым мені мерекемен құттықтап жетінші қарашаға үйіме келмек екен. Шамамда, қызын маған оқуға түсір демек болу керек. Былтыр Алматының медициналық институтына түсе алмапты. Бағасы өңкей үш. Оның өзін әуіріммен алған көрінеді. Тапқан «таныстары» емтиханнан өткізе алмапты. Әкесі Жамбылдан телефон соқты:

— Бауке, ассалаумағалейкүм! Қызымыз өтпей қалыпты. Әділеттік болмапты. «Танысымыз» алдап кетті. Сол қызға жәрдемдесеңізші?

— Қалай жәрдемдесем? Сенің

АЛТЫ БОС ШӨЛМЕК

1977 жылдың 28 сәуірі. Түстен кейін дәл сағат төртте редакторымның машинасын сұрап алып, Жазушылар одағына бардым. Тұтқабайдың кабинетіне енсем, ол үш-төрт әріптесіне анекдот па, әлде соған ұқсас күлдіргі әңгіме ме, айтып отыр екен. Бауыржан ағаны шипажайдан алып келу ойында жоқ. Ішімнен: «Бұл кісіге сенбей өзімнің әрекет жасағаным қандай жақсы болған», — деп ойлап қойдым.

— Бауыржан аға Әнуар Әлімжановқа жолығып, шипажайда қалу, қалмауымды білсін, егер мерзімді ұзартпаса, келіп, үйге алып қайтасыңдар деген еді, — деп едім, орнынан тұрып, екінші қабаттағы Әнуардың кабинетіне ертіп барды. Секретариат мәжілісі өтіп жатыр екен.

— Кіруге рұқсат жоқ, — деп қабылдау бөлмесіндегі әйел бізді тоқтатты. Жағдайымызды айтып едік, өзі кіріп, Әнуар Әлімжановпен тілдесіп шықты.

Мерзім ұзартылмапты. Енді Баукеңді алып қайтқалы «Алматы» шипажайына қарай тарттық.

Есік қағылысымен Баукең шықты. Сірә, босаға жанында заттарын реттеп жүрсе керек.

— А-а, сендер ме едіңдер? Келіп қалдыңдар ма? Заттарымды жинастырып жүр едім.

— Асықпаңыз, машина қанша болса да күтеді, — дедім мен.

Тұтқабай екеуміз ағаның қол орамалын, көйлек-көншегің шамаданға рет-ретімен сала бастадық. Бес минут өтпей-ақ дайын болдық. Енді заттарды машинаға апаруымыз керек.

Машина шипажай қақпасынан шыққан соң бауырым жазып, жүйтіккен жүйріктей зырлай түсті. Артқы орындыққа жайғасқан Тұтқабай екеуміз сыбырласа бастадық.

— Баукең бос шөлмектерді қайтпек? Дүкенге өткізбек пе?

— Білмеймін.
— «Бүркіт қартайса, тышқан аулайдының» кері ғой бұл...

— Осында бір кемпір маған қырындап, есімді шығарды, — деп Баукең кенет дауыстай күлді.

Мен мырс ете қалдым.

— Қосыла салмадыңыз ба? — деп Тұтқабай отқа май құя түсті.

— О, құрып кетсін.

Бәріміз мәз бола күлдік. Шофер татар жігіті екен.

Ол да күлді.

— Ана екі мейірбикенің біреуі әдемі екен, — деп Тұтқабай арандату әрекетіне көшті.

— Е, олардың бәрі әдемі.

Тұтқабайдың ойын Баукең түсініп, қиялай тартып кетті.

Кішілеу қырлы-жотаға жақындағанда аға шоферға: «Машинаны тоқтат», — деді. Ол жол жиегіне шығыңқырай барып, тоқтады.

— Балам, ана ораулы затты сайға апарып таста, — деп Баукең маған бұрыла қарады. Мен алғаш түсінбей, шаманды ашып, бір бума дәкені алмақшы едім:

— Әй, оны емес, анау ораулы шөлмектерді, — деді Баукең шамданыңқырап.

Мен машинадан сыртқа шығып, артқы қуысты ашып, бір-біріне байланыстырыла оралған шөлмектерді сай жиегіне апарып, ойпаңдау жерге қоя салып едім:

— Әрі, сайға домалатып жібер! — деді аға әмір етіп.

Айтқанын орындап, машинаға кеп отырдым.

— Енді оны тауып алған біреу қуанатын болды. Дүкенге өткізіп бір шөлмек шарап алады, — деді Тұтқабай. Байқаймын, ол Баукеңнің алдында өзін еркін ұстайтын тәрізді.

— Өзі алты шөлмек екен. Екеуін аргы күні мына Мамытбек әкелді. Палатама қалдырып кетуге болмайды ғой. Қалдырып кетсем, менен кейін келгендер: «Ой, Бауыржан Момышұлы маскүнем екен демей ме?» — деп Баукең күлді.

Ішімнен: «Қартайса да өзін қалай ұстайды? Баукең әр адымын аңдып басатын, әр сөзін ойланып айтатын, қиядағыны тез аңғарып, тез сезіп, кімнің кім екенін тани қоятын, ар-намысына кір жұқтырмайтын кісі-ау» — деп түйдім. Үйіне енген соң:

— Мамытбек, мә, мына ақшаны ал да, дүкенге барып кел. Тойлаймыз, — деді.

БҮКІЛ ӘЛЕМ ТҰРҒАНДАЙ РУХСЫЗДЫҚ ТОРЫНДА...

МҰХТАР ШАХАНОВТЫҢ МӘЛІМДЕМЕСІ

мен үлкен әңгіме өткізіпті. Олар бір ауыздан «Шахановты Жазушылар одағының мүшелігінен шығару керек» — деген ұсыныс айтыпты.

Бұл ұсынысты мен де толық қолдаймын. Қазақстан Жазушылар одағы жаңа басшының бірінші орынбасары Ақберен Елгезек жан-тәнімен маған қарсылық білдіріп тұрғанда, Одақта менің қандай шаруам бар? Шындыққа жүгінсек, Жазушылар одағына қарап қалған күнім жоқ. Кезінде, шындық үшін республикамыздың ең жоғарғы «Халық қаһарманы» атағынан бас тартсам, есімім Біріккен Ұлттар Ұйымының алтын кітабына жазылса, Нобельдің алтын медалін және тек шет мемлекеттердің 120-дан астам сыйлықтарын иеленсем, Қазақстан Жазушылар одағының мен үшін қандай беделі болуы мүмкін?

Өткенде Ақберен Елгезекке телефон соғып, «Маған әділетсіз күйе жаққаның үшін, ғаламтор арқылы кешірім сұрамасаң арнайы мәлімдеме жасаймын» — деп ескерттім. Бәлкім жоғарыда қызмет істейтін бір сенімді адамы бар шығар, менің ұсынысымды немқұрайлы қабылдады.

Шындық үшін және кейбір қаламгерлерге қол ұшын беру мақсатында ғана Төлен Әбдіқұлы, Дулат Исабеков, Қабдеш Жұмаділов, Темірхан Медетбек бәріміз бірлесіп Қазақстан Жазушылар Одағын 23 жылдай басқарған, сонда да «Мәңгілік төраға» болып қалғысы келген, талай алаяқтық іс атқарған Нұрлан Оразалинге қарсы шығып, қызметінен тайдырғанбыз. Сол Нұрлан Оразалин Мұқағали Мақатаевтың руласы екен. Атақты ақын Мұқағалидың туған жері Қарасазға бара салып, оның руластарын жинап, оларға мен туралы былапты сөздер жаздыруда.

Бұрын жарияланған «Шындықтан мүлде шет жүру, ұлт намысын пенделікке тептіру емес пе?» — деген мәлімдемемде мынадай жолдар бар еді:

«Бүгінгі кезеңде бүкіл қазақ халқы рулық сезім жаулап алды. Біреумен жолыға қалсаңыз, ол міндетті түрде алдымен қай жүзден, қай рудан екеніңізді сұрайды. Рас, әркім ата-тегің, руың білгені жөн. Бірақ, рулық сезім бүкіл қазаққа ортақ — елдік, ұлттық мүддені басып кетпеуі керек. Өкінішке орай, қазір солай болды. Кей жерлерде әрбір ру өздеріне арнап, жеке бейіт салып алған. Кезінде баспасөзде жазылды, қытайдан келген, руы басқа бір қандасымызды сол рудың бейітіне жерлеген екен, олар үлкен айқай шығарып, әлгі адамды басқа бейітке жерлеуге мәжбүрлепті. Мәселен, менің туған өлкем Оңтүстік Қазақстан облысында кейбір рулар өз ата-тегіне үлкен ескерткіштер орнатып қойған. Баз бір рулар өздеріне арнап әнұран да шығарған.

Ащы шындық мынада. Егер біздер, ұлтымыздың пайымды, парасатты адамдары бірлесіп, шектен шығып кеткен рулық сезімдерге тосқауыл қоя алмасақ, болашақта ұлттымызды сақтап қала алмасымыз айқын».

Енді менің мына бір жырыма да назар бұруларыңызды сұраймын:

Бүкіл әлем тұрғандай ғой, рухсыздық торында,
Материалдық байлық, спорт шықты басты орынға.
Және екі иығын жұлып жеген,
Гүрілдеген, ғырылдаған, дірілдеген,
Маймыл, қораз, бір сәт бұлбұл үніменен,
Телеарнадан ән салатын күніменен,
түніменен,
Кейде тіпті жалаңаштанып билейтін,
Ізеттілік, ізгілікке мүлде басын имейтін,
Бұл заманның мақтанышы, басты даңқы аталған,
Жеңіл әндер орын алды ең бірінші қатардан.
Жұрт қуана тамсанатын,
Билеп жүріп қол соғатын,
Тіпті «Зың-зың» және «Зу-зу» деген атпен ән шықты.
Мән-мазмұнға құлықсыздық,
Шектен шыққан құлыпсыз рухсыздық,
Қалың елдің ой-санасын құлдыратты төменге,
Ессіз әндер қасіреті шықты дара кемерге...
Ал адамды адам етер айбынымыз,
Рухани-парасат байлығымыз,
Секілденіп ауылдағы беделі өлген ат арба,
Сырғып кетті елуінші, алпысыншы қатарға.
Барлық жерде рухы жоқ жеңіл әндер хит болды.
Біз сол үшін қайғылымыз,
Әлгінде айтқан рухани байлығымыз,
Егесі өліп, күн көре алмай, дала кезген ит болды.
Жазылардай тіпті қара таспаға,
Бір дүкендер пайда бопты,
бұл не деген маскара?
Әйел демей, еркек демей,
Секілденіп жыртық көмей,
Тамақ дүкеніне тек жалаңаштанып барсыз...
Ой толғайық, кімді-кімдер тонаған?
Жалаңаштанғаныңыз үшін затыңызды қалаған,

Бес-алты есе арзан етіп аласыз.

Сонда кімге қажет боп тұр рухсыздыққа сатылу, Адамдарды шектен шыққан ұятсыздыққа шақыру?

Бұл кезең қадірлейді қулық пен ептілікті. Жемқорлықтың жұрт сенімін жалмағаны рас, Сатылмайтын ештеңенің де қалмағаны рас, Кей телеарнаға тек қана ақша берсең жеткілікті. Ақшасы көп адамдардың өнегесіз, бөспелі, Ой-санасыз, мәз-мазмұнсыз кештері, Тіпті бір аптада төрт-бес рет беріледі, Ел-талғамын жаулап алды рухсыздық серілері... Енді қайттық, даңғой күштер ұлт мазмұнын кесе ме?

Осы арада бұғып жатыр бір қауіпті мәселе: — Ұлы әміршім, жеңіс жеңіс болар ма екен жеңгенге, Егер біздер бағындырған жауымызды аясақ?

Шығыстағы жаулап алған елдерге, Қолданамыз қандай дара саясат? —

Деп Гитлерден сұрағанда,

Ойдан мазмұн құрай кеп,

Оған Гитлер жауап берген былай деп:

— Ол халыққа күндіз-түні тек музыка берілсін,

Жан тынысы жеңіл ырғақ, жеңіл әнмен өрілсін.

Ойлануға және кітап оқуға,

Ойдағысын санасына тоқуға,

Жол бермеудің мүмкіндігі жан-жақты қарастырылсын,

Бар қимылы пайымсыздықпен таластырылсын...

Біздерге тек рухани саяз күштер қолайлы,

Рухани саяз адам, —

Өзін ылғи бақытты адам санайды!

Міне, қызық, Гитлердің осы арман — талғамы,

Үлкен жеңіс иеленіп, күллі әлемді шарлады.

Өзін шексіз бақытты адам сезінетін,

Тек бақытты сезіммен көз ілетін,

Жеңіл ырғақ, жеңіл әндер болып дара мақтаны,

Жердің бетін «рухани саяз адам» қаптады.

Біздің ел де музыкалық қиратқыш күш торында,

Ойсыз, мисыз жеңіл әндер шықты басты орынға.

Жүрміз бе біз Гитлер айтқан,

Халық сорын құйттеп айтқан,

«Рухани саяз адам» көбейтудің жолында?...

Бұдан елді алып шығу, көне, кімнің қолында?

Күллі әлемде парасатты адам таң қаларлық даңғазы окигалар алға шықты. Кез-келген теларнаны басып қалсаңыз, бар күшімен жұлқына секірген немесе жалаңаштана билей жүріп ән салған әншілерге тап боласыз. Жұрт сүйсіне құлақ түретін пайымды әндер жолықса мейлі ғой. Жоқ, мазмұн, мағынадан жұрдай «Супер келіншек», «Жо-жо-жок...», «Кап-кап... тук-тук...», «Шудың бойында...», «Пах-пах...» секілді тілімізді, рухымызды келемеждейтін әнсымақтар қаптап кетті.

Телеарналар үшін қазіргі кезеңнің ең ардақты, ең сыйлы, ең қажетті, ең даңқты, ең бай адамдары әншілер. Орташа ғана дауысы бар, елдік, ұлттық мүдденен мүлде бейхабар, кез-келген шаласуатты әншінің екі-үш қабат жер үйден тұратын кең сарайға ұласқан, ең кем дегенде бір-екі үйі бар.

Дәл осы сәтте Гитлердің: «Жаулап алынған елдерге ертеден-кешке дейін тек музыка бере берген жөн. Ойлануға, кітап оқуға мүмкіндік бермеу керек. Өйткені, адам неғұрлым рухани жағынан саяз болса, ол солғұрлым өзін бақытты сезінеді...» — деген сөзіне қайта назар аудармау әділетсіздікке апаратыны айқын.

Енді мына қызыққа бой бұрыңыз: Қазақстанның басты-басты қалаларында, тіпті Алматы қаласында да газет-журнал сататын дүкендер түгелге жуық жабылған...

Сондықтан да мен күндіз демей, түн демей, тек дүмше әншісымақтарға ғана назар бұратын телеарналардың жетекшілеріне, аудан, қала, облыс басшыларына және бүкіл билік өкілдеріне мынадай ұсыныс айтқанды жөн көріп отырмын.

Ең қауіптісі мынада: Біз қалың қауымның ой-санасын, сезім, талғамын мүлде әлсіретіп, бейшара күйге түсіріп алдық. Мәселен, Алматыдағы 3 мыңға жуық халық сыятын Республика сарайында әр күн сайын жарыса өтетін ән кештеріне үнілелік. Сонда 80-ге, 90-ға келген кемпір-шалдарға дейін, тек ән ырғағына ғана бой ұрып, құлшына билеп жатқанын көресіз. Бүкіл республикада рулық сезім бірінші қатарда тұрғандықтан, олардың жұртқа белгілі руластарының пенделілігін, кемшілігін мүлде айтуға болмайды. Шындық алға шықса, бөлеге қаласыз. Сондықтан да мен шындықты айтқанымы үшін, олардың руластарынан кешірім сұрағаным рас.

Менің таза шыншыл фактілерге құрылған 12 мың дана болып басылған кітабым алдымен өртелмекші еді, кейіннен түгелдей туралып, ұнтақталып, ұнға айналдырылды. Келесі шығатын кітабым да биліктің талғам, талабына сай жарық көрмек. Ойланалық. Осылай кете берсек, болашағымыз қандай күйге түспек?!

Жақында ғана сайланған Қазақстан Жазушылар одағы төрағасының бірінші орынбасары Ақберен Елгезек ғаламторда менің беделімді түсіруге өзінше күш салыпты. Маған жеткен мәлімет бойынша Ақберен Шыңғысхан рухын ерекше қастерлейтін, тіпті өзі де төңіршіл дінімен рухтас адам көрінеді. Кезінде Шыңғысхан төңірегіндегі әлемдік деңгейге ұласқан үлкен даудың, менің «Жазгер жады космоформуласы» («Шыңғысханның пенделік құпиясы») атты шығарманың өрбігенін жұрттың бәрі біледі. Шыңғысханшыл болғандықтан Ақберен маған ежелден қарсы екен. Бұл арада көп адамдардың күні бүгінге дейін түсіне алмай жүрген бір мәселесі бар. Мысалы, «Құран Көрімде» «Егер біреу жазықсыздан жазықсыз бір адамды өлтірсе, бүкіл адамзатты өлтіргенмен бірдей» — деп жазылған. Ал Шыңғысханның әлемдегі 900 қаланы қиратқанын, тек қылышпен, найзамен 40 миллионға жуық адамды о дүниеге аттандырғанын ескерлік. Бірақ мұны пайымдамай, Шыңғысханды теңдесі жоқ ұлы тұлға санап, оны моңғол емес, қазақ етіп, тіпті кейбір рулар ұлы қиратушының өз руынан шыққандығын дәлелдеп, қалың қауымның басын қатыруда.

Ғаламтордағы Ақберен Елгезектің маған тиіскен сөзіне үн қосқан 49 парақтық пікірлердің бел ортасында жүргендердің екеуі — Бердалы, Ералы Оспановтар. Бұлар Шымкент қаласында тұратын жігіттер. Олардың әкесі — Әсілхан Оспанұлы деген мейірімді жан еді. Мен ауылдағы трактор рулінен келіп, «Оңтүстік Қазақстан» газетінде корректордың көмекшісі — жітікөз боп істеп жүргенімде де, кейіннен мәдениет бөлімінде әдеби қызметкер міндетін атқарғанымда да және Шымкент педагогикалық институтының сырттан оқу бөліміне түскен шағымда да маған ерекше қамқорлық көрсеткен болатын. Әсілхан ағаммен ара қатынасымыздың бұзылуына мынадай оқиға әсер етті.

Менің Александриядан кейінгі әлемдегі ең үлкен кітапханасы салтанат құрған, Әбу Насыр Әл-Фарабиден басқа математика, физика, астрономия саласында таңғажайып жаңалықтар ашқан отыз Әл-Фарабиі бар ұлы Отырар қаласын тас-талқан етіп қиратқан, Шыңғысхан зұлымдығы жайлы поэма жазуым Әсілхан аға екеуміздің ара-қатынасымызды күрт бұзды. Ол кісі өзін Шыңғысханмен руласпын деп есептейді екен. Бүкіл жан-тәнімен Шыңғысхан рухына берілгендігі айқындалды. Ақберен Елгезектің мені жамандаған пікірін қолдаған Ерлан Оспанов былай деп жазады:

Шыңғыс Айтматов пен Мұхтар Шаханов бірігіп шығарған «Жер бетіндегі бірдеме?» деген кітапты оқып шыққан әкем, әдебиетші, ғалым Әсілхан Оспанұлы «Мен Мұхтар Шыңғысқа еріп тау басынан көрінер деп үміттеніп едім, қайта Шыңғысханды даладағы тақырға отырғызды» дегені бар.

Ең қызығы мынада. Бердалы мен Ералы Оспановтардың суреттеуінше мен Шымкент қаласындағы арақты ессіз, түссіз ішетін, екі күннің бірінде қаладағы арық бойында құлап жататын нағыз маскүнем адам боп күн кешіппін.

Өз қаламдастарым арасындағы араққа ернін тигізбеген жалғыз ақын мен болғанымызды айналамдағы рухтастарымның кез-келгені дәлелдей алады. Рас, қызмет бабына орай (ол кезде келген қонаққа ішімдік бермесеніз нағыз сараң атанатынсыз) стаканға жасырын түрде түрлі — түсті шырын құйдырып, қонақтармен соғыстырып отыратынмын. Тіпті қатты ішіп жүрген шағында Шәмші Қалдаяқов «Мені тоқтата алмайсыңдар, ал Мұхтардың ерніне арақ тигізе алмайсыңдар» деп әзілдейтін.

Егер Бердалы, Ералы Оспановтар мені ғайбаттаған былапты сөздері үшін кешірім сұрамаса, менің жақтастарым оларды сотқа беруге әзір...

Қазақстан Жазушылар одағының шыншыл рухты жаңа басшысы Ұлықбек Есдәулеттің іс-сапарға кеткенін пайдаланып, оның бірінші орынбасары Ақберен Елгезек кейбір Шыңғысханшыларды жинап және мен ашы шындығын жайып салған белгілі адамдардың руластарымен, туыстарымен

ДИАЛОГ НЕБЕСНЫХ СИЛ С ГАЛИЕЙ КЕРЕЙ – ОСНОВА ПЕРЕХОДА В НОВУЮ ЭПОХУ

Земля вступила на новую ступень развития. Это отмечено небывалыми природными явлениями: отходами океанской воды от берегов, проявлением Трёх Солнц, температурными рекордами и контрастами, рекордными морозами и снегами в одних странах, теплыми зимами с дождями в других и т.д. Однако эти планетарные изменения можно воспринимать позитивно лишь в случае понимания или знания их причин – в противном случае не объяснимые климатологами глобальные изменения будут восприниматься как начало некоей планетарной катастрофы. Недаром летом 2017 г. ряд мировых научных организаций и академий в своем обращении к главам ведущих мировых правительств и ООН заявили: «Человечеству угрожает опасность дальнейшего его существования», и объявили 2017 год – годом угрозы Начала Конца Человечества.

НЕБЫВАЛАЯ РАБОТА НЕБЕСНЫХ СИЛ И ИХ ПРОВОДНИКА

Однако в условиях наступающих планетарных изменений, вселяющих тревогу и страх в сердца людей, у человечества появился шанс переосмыслить происходящие события, адекватно оценить и понять их, адаптироваться к ним и начать новую жизнь «с чистого листа». Пришло время обратиться на явные знаки Природы. Несомненно, новая ступень развития планеты вызовет и изменения сознания человека, его отношения к людям, жизни, природе и т.д.

Как ни странно, главная проблема – увидеть эти реальные перемены Земли и адекватно отнестись к ним. Хотя для этого есть существенная основа: знания, которые необходимы для понимания неизбежных переходных процессов, сопровождающих начало новой эпохи, и информация о будущем развитии Земли и человечества имеются у целителя-медиума Галии Кажигалиевны Керей.

С 1992 г. восстановилась времён связующая нить – установился давно утраченный прямой контакт Небесных Сил с человечеством благодаря деятельности контактера-проводника Галии Керей. С тех пор проделана гигантская работа по устранению причин негативных явлений и событий и восстановлению первоначального мира и климата. В итоге не произошли события и явления, которые должны были произойти по всем признакам и прогнозам экспертов, например, разрушительное землетрясение в Алма-Ате в конце прошлого века, не говоря о «конце света».

Эта небывалая в истории человечества совместная работа Небесных Сил и их проводника на основе прямого контакта и диалога: Керей предоставляла представителям Небесных Сил сведения о земных проблемах, новостях и тут же получала ответы о путях разрешения каких-либо проблем, прогнозы о будущих, энергетически преддрешенных событиях, объяснения каких-либо событий

и т.д. Именно целенаправленное выявление негативных зон с помощью Керей спасло в своё время Алма-Ату и другие регионы Казахстана от природных и техногенных катаклизмов.

Заслуги Галии Кажигалиевны перед Алматы очевидны – об этом свидетельствуют отсутствие землетрясений, исчезновение или сокращение некоторых видов насекомых (тараканов, комаров, мух, бабочек, шмелей и т.д.), птиц, грызунов и т.д., сокращение зимнего периода, установление благоприятных климатических условий и т.д.

Этот неоцененный в Казахстане феномен с трудом пробивает себе дорогу из-за консерватизма ученых, чиновников, СМИ, которые не хотят признавать реальные изменения климата. Ведь на сайте «galia.kz» имеется разнообразная информация Небесных Сил – она сама по себе сенсационна; предельно ясно определены причины глобальных климатических изменений: восстановление изначального тропического климата, конфигурации континентов, водоёмов и т.д. И эта логически выверенная картина с каждым годом подкрепляется новыми фактами изменений планетарного характера.

ВОДА В ОЗЁРАХ – ПРИБЫВАЕТ, А В ОКЕАНАХ – УБЫВАЕТ

Например, люди веками жили возле озёр и рек, но именно в последние годы уровень воды стал подниматься и стал вытеснять жителей с насиженных мест. Особенно это заметно на примере озёр Алаколь и Зайсан.

В статье «Будущие озера Казахстана» (27.07.2011) Галия Кажигалиевна отметила: «Крупнейшее бессточное озеро Балхаш с пресной водой в западной части и солоноватой – в восточной расположено на территории трех областей: Алматинской, Жамбылской и Карагандинской. Этот водоем очистится и возродится под новым названием Цилена. Новое озеро будет значительно крупнее Балхаша, займет большую часть Прибалхашской равнины и Таукум, и южная граница Цилены будет в 60 километрах от Алматы.

В Восточно-Казахстанской области примерно в 80 километрах от казахстанско-китайской границы находится солёное бессточное озеро Алаколь. Вместо него появится новое озеро Леб. Озера Цилена и Леб будут крупнее нынешних размеров и соединены между собой водной перемычкой».

В свое время в СМИ писали, что озеро Алаколь затопило две улицы в поселке Коктума. Под угрозой затопления и поселок Акши. Это на юго-западном берегу. А рыбацкий поселок Камыскала (бывшее Рыбачье) из-за подъема уровня воды переносили уже трижды. И это неудивительно: вода Алаколя ежегодно приближается на 10-15 метров. Почти на три метра поднялся уровень озера, от этого повысилась ветровая волна, что ещё больше ускоряет разрушение берега.

Если обратиться к справочникам, то можно найти следующую любопытную информацию: Балхаш, Сасыкколь, Алаколь, Эби-Нур являются остатками древнего Ханхайского моря, некогда занимавшего всю Балхаш-Алакольскую впадину. И мы являемся свидетелями начальной стадии восстановления этого первоначального водоёма.

В вышеуказанной статье отмечено также, что «самое крупное озеро Есік будет расположено на востоке страны, и с этим водоемом будут граничить Алматинская и Восточно-Казахстанская области». Этот новый водоём появится вместо озера Зайсан, которое тоже увеличивается в последние годы.

«В селе Аксаут Восточно-Казахстанской области в любой момент может произойти чрезвычайная ситуация: из года в год озеро Зайсан все ближе подступает к населенному пункту. С 2014 г. береговая линия водоема в одном из прибрежных сел – Аксаут Курчумского района – рухнет с разной степенью интенсивности. Это происходит из-за изменения уровня воды в озере, воздействия волн, дрейфовых навалов льда. Сельчане каждый год живут в страхе, что большая вода затопит их жилища» (time.kz, 22.12.2017).

Вот что сказала биоэнергетик Галия Керей: «Озеро Зайсан – проявление изначального озера Есік, которое поднимается снизу, и вся

земля той территории будет залита водой озера, которая пойдет в сторону Китая и Монголии. Населению этого населенного пункта надо бы оставить свои дома, потому что вода озера Зайсан зальёт село Аксаут».

О восстановлении Аральского моря Галия Керей писала в своей «Книге Луны о новой модели жизни» (Алматы, 2004). Ныне, несмотря на мрачные прогнозы, Аральское море восстанавливается.

Работа по устранению каких-либо негативных процессов или, наоборот, по продвижению позитивных изменений вначале шла на энергетическом уровне, которые впоследствии проявлялись на физическом плане. Например, обильных зимних дождей Керей было заявлено в «Книге Луны» – в последние годы они стали привычным явлением. 10 лет назад была информация Небесных Сил о будущем исчезновении океанов – в прошлом и в этом году появились первые признаки будущего ухода океанской воды. В 2017 г. вода загадочно исчезла с пляжей в Бразилии, Багамских Островах, Уругвае. В начале 2018 г. от берегов Эквадора неожиданно на 100 метров отхлынула вода океана! Это первые признаки ухода океанской воды.

ПРИШЛО ВРЕМЯ ЖИТЬ ПО ЗАКОНАМ НЕБЕСНЫХ СИЛ

Однако в целом учёные мира молчат и не объясняют это экстраординарное явление. Скорей всего, молчат по очень простой причине: не знают природу этого явления, которое произошло вопреки всем общепринятым прогнозам и научным исследованиям. Ведь в научной среде принято: идёт глобальное потепление, тают ледники во всем мире, и это приведёт к повышению уровня мирового океана.

Отход океанской воды рушит

мир представлений современной цивилизации и научную картину мира – по этой причине это природное явление будет окутано молчанием.

Вопреки устоявшимся взглядам и научным представлениям Земля развивается по вселенским, космическим законам, знания о которых необходимы и для развития человечества, не говоря о природе, экологии. По этой причине отдельные государства не вправе делать всё, что им заблагорассудится, тем более, когда речь идет о последствиях, затрагивающих целую планету, например, «освоение» космоса, не говоря о вооружениях и войнах.

Дело в том, что развитие современной цивилизации было основано на ошибочном и ненаучном фундаменте: природа – не живая, мёртвая, с Землёй можно делать всё: бурить, взрывать, мусорить, загрязнять и т.д. Человечество с лёгкостью вело войны, наращивало вооружение, проводило испытания ядерного оружия, хищнически разрабатывало полезные ископаемые, «осваивало» океаны, космос и т.д. В итоге живой организм Земли самовосстанавливается, а человечеству возвращается бумеранг в виде природных катаклизмов.

Человек, планета и Космос связаны между собой миллионами невидимых нитей. Мы сосуществуем с представителями высших миров Космоса и иными обитателями пространства, хотя не имеем об этом ясного представления. Мир – не есть только тот, который нам представляют учёные, исследователи, космонавты и т.д. Есть и иные миры – мир Высших Сил, мир Космоса, подземный мир и т.д., где имеются свои законы, которые человечество должно знать.

Нынешнее время переломное – пришло время учитывать законы Космоса, Вселенной. Как сказала Галия Кажигалиевна, человечество должно жить не так, как хочет, а как надо – по законам Небесных Сил. И ради собственного выживания человечество будет обращаться к информации Небесных Сил.

Биоэнергетический обмен Космоса и человечества – это своего рода идеально организованный космический диалог благодаря деятельности целителя-медиума Галии Керей. И этот диалог поможет человечеству пройти переходный период при восстановлении первоначального мира и климата, при рождении новых водоёмов, новой планеты.

Взгляд из Японии: Почему провалились реформы образования в Казахстане

Казахстан сейчас пожинает плоды реформ 1990-х в сфере образования, проводившихся под диктовку Азиатского банка развития и Всемирного банка (которые и одолжили деньги молодому государству) без учета имеющейся у нас специфики. Так считает старший преподаватель кафедры международного образования и сравнительной педагогики университета Цукуба (Япония) Куаныш Тастанбекова.

В ПОИСКАХ ЗНАНИЙ

Вначале рассказ о том, как она оказалась в стране, чья образовательная система считается одной из лучших в мире.

— В 1998 г. я поступила на факультет востоковедения Казахского государственного университета международных отношений и мировых языков, — вспоминает Куаныш. — По первой специальности выбрала японский язык, по второй — китайский. В 2001-м по программе японского правительства поехала на годичную стажировку в Университет Цукуба, где познакомилась с профессором Акико Минеи.

Окончив в 2003 г. свой университет, я осталась там преподавать и сразу подала заявку на стипендию стажера-исследователя, что подразумевало дальнейшее обучение в магистратуре и докторантуре японских вузов, если оттуда поступит приглашение. Написала об этом профессору Минеи, она с удовольствием согласилась быть моим научным руководителем, и в 2004-м я снова уехала в Японию. Через три года окончила магистратуру по специальности «образовательная политика и сравнительная педагогика» и поступила в докторантуру. В 2012-м после недолгого перерыва защитила степень PhD.

Но мне хотелось домой, к семье (к тому времени я вышла замуж, у меня родилась дочь). Вернувшись в Алматы, первым делом обратилась в КазГУ, там мне сказали, что есть должность преподавателя японского языка, но она не связана с моей специальностью. В общем, стала экспертом Национального технического центра научной экспертизы по оценке и анализу заявок, которые подают наши вузовские преподаватели на получение грантов.

Незадолго до этого поступило уже официальное приглашение из университета Цукубы на преподавательскую должность. И весной 2013 г. мы всей семьей (я, муж и двое детей) переехали в Японию. Муж, выпускник Казахского политехнического института, окончил в этой стране магистратуру по специальности риск-инжиниринг и защитил степень доктора PhD. Сейчас он работает в консалтинговой сфере.

- То есть, корни в стране Восходящего солнца вы пускаете глубоко?

— Мы здесь востребованы, к тому же вся наша работа так или иначе связана с Казахстаном. Я, например, вывожу свой университет на сотрудничество в сфере

образования с казахстанскими и центрально-азиатскими вузами. Сегодня налажены связи с КазНПУ имени Абая, ЕНУ имени Гумилева и некоторыми университетами Узбекистана. Организую для наших вузовских и школьных преподавателей стажировки в Японии, чтобы они могли познакомиться со здешней системой образования. В Казахстане же сейчас сложилась такая ситуация, что не всем нравится, когда специалисты говорят об истинных причинах серьезных проблем в основных сферах жизнедеятельности страны.

ПОД ДИКТОВКУ ВСЕМИРНОГО БАНКА

— Я так понимаю, что речь идет о системе образования?

— Конечно. На постсоветском пространстве после развала СССР стали переходить к свободному рынку. Не проведя глубокого анализа ситуации и не составив прогнозы на долгосрочную перспективу, погнались за интернационализацией образования и подтягиванием его к международным стандартам. Между тем в условиях Казахстана, где на 2,5 млн. детей приходится 7,5 тысячи школ, 70% из которых сельские, говорить о создании школ по образу и подобию, допустим, финских или японских, — несерьезно. У нас совершенно несопоставимы с этими странами географические, климатические, экономические, социальные и этнокультурные условия.

И сейчас мы пожинаем плоды того, что в 1990-е работа была проделана не то чтобы неглубоко, она, скорее всего, была продиктована необходимостью реструктуризации системы образования под требования принципов рыночной экономики и освоения тех денег, которые молодому государству дали в долг Азиатский банк развития и Всемирный банк. А раз так, то, естественно, реформы проводились под их диктовку.

Свежий пример. В августе прошлого года правительство Казахстана подписало договор на 66 млн. долларов с Всемирным банком на модернизацию среднего образования. И теперь учителей гоняют на курсы повышения квалификации или же в ускоренном темпе выпускают учебники, вызывая волну возмущения в обществе.

Вот истинные причины, которые удерживают меня от участия во всем этом абсурде. Работа у меня негромкая, я приглашаю

ежегодно по 15-20 казахстанских педагогов в Японию, поднимаю проблемы Аральского моря на уровне японского министерства образования, принимаю студентов из казахстанских вузов на кратко- и долгосрочные стажировки ...

— Раз уж зашел разговор об этом, то каков статус учителя в Японии?

— Этой профессии здесь отдают приоритет. Сама культура японской школы отличается от нашей: учителя дают не только знания — они прививают детям навыки выживания и адаптации в экстремальной ситуации. Все это отнимает больше времени, чем заложено в рабочей неделе японских педагогов. Учительская зарплата выше средней по стране, плюс хороший социальный пакет в виде пенсии и медицинской страховки.

А в Казахстане никто не задумывается над тем, что требования, предъявляемые к педагогам, не соответствуют международным стандартам, на которые так любят ссылаться наши реформаторы. Согласно этим стандартам, учитель должен получать

зарплату не за базовую 18-часовую ставку (40 тысяч тенге плюс надбавки за классное руководство и проверку тетрадей), а за 40-часовую рабочую неделю. Сейчас в школы приходят те, кто не любит ни детей, ни свою работу. Такие люди дают учащимся неверные и ненужные знания.

С ЯЗЫКА НА ЯЗЫК

— Кстати, об учебниках, вызывающих возмущение в обществе. А как они пишутся в других странах?

— Что такое вообще учебник? Это определенный объем знаний, опирающийся на обязательный госстандарт. В Японии при неизменном базовом содержании раз в 10 лет меняют в нем только структурное содержание в соответствии с требованиями времени — развитием IT-технологий и появлением новых коммуникаций.

Последний госстандарт по школьным учебникам в Японии приняли в 2010-м. За три года до этого собрали группу экспертов, состоящую из школьных учителей, преподавателей университетов педагогического профиля, чиновников министерства, работодателей, книгоиздателей и специалистов, занимающихся повышением квалификации учителей. Сам процесс написания учебников с учетом зарубежного опыта и данных, полученных в местных школах, занял примерно два года, затем еще год ушел на апробацию в школах.

В Казахстане в период с 2000-го по 2017-й республиканский госстандарт образования обновлялся не менее семи раз. И каждый раз речь шла не об изменениях в базовом содержании учебников, а о полном их переписывании. Они стремительно (примерно за три месяца!) безо всякого анализа — какие знания, умения и навыки требуются на казахстанском рынке труда с

учетом потребностей настоящего дня — и без проверки на наличие фактологических, грамматических, стилистических ошибок внедряться в школы.

— Казахские школы в скором времени перейдут на трехязычие. А как в Японии обстоят дела с изучением иностранных языков?

— Здесь все образование — дошкольное, школьное и университетское — идет только на японском. Есть еще частные школы, где язык обучения английский, но их единицы. Из иностранных языков в школах преподается только один — английский. Он вводился как предмет примерно с 7-го класса (если спроецировать на возрастную градацию, принятую в казахстанских школах), но после долгих обсуждений с 2014 г. в пятых классах ввели так называемый час общения с носителями языка. С 2020 г. такого рода познавательные уроки на английском в японских школах будут вводиться с третьего класса, а изучение языка как предмета начнется с 5-го, однако ни о каком преподавании предметов на английском даже речи не идет. Во-первых, нет такой потребности, чтобы на нем говорили все японцы. Во-вторых, английский — иностранный язык, а здесь во главу ставится развитие родного.

С точки зрения психолингвистики, у ребенка вначале должно быть сформировано абстрактное мышление на родном языке, а уж потом должен вводиться второй язык. Первый этап формирования такого мышления завершается где-то к девяти годам. То, что многие водят детей на английский язык чуть ли не с рождения, можно одобрить только в качестве дополнительного развития слуха. Но если мы говорим об интеллектуальном развитии ребенка, то введение иностранного языка с его грамматической структурой, логической системой, стилистикой, фразеологизмами и т.д. нарушит процесс освоения обоих языков — как родного, так и второго. На выходе мы получим так называемых семилингвов — людей, которые не владеют ни одним языком в объеме, чтобы ясно выражать свои мысли как в устной, так и в письменной форме.

Ссылки некоторых казахстанских экспертов на опыт Сингапура или Малайзии по введению обучения на английском языке несостоятельны. В Сингапуре английский язык — официальный, он — как русский в Казахстане, поэтому сингапурские дети являются билингвами, но никак не трилингвами. В Малайзии через пять лет отказались от преподавания предметов на английском языке. Причина — у выпускников школ оказался очень низкий интеллектуальный уровень. И это при том, что тамошние реформаторы хотели, чтобы дети были билингвами, но никак не трилингвами. Директор инновационного агентства Малайзии, отвечавшего за внедрение обучения на английском языке, сказал буквально следующее: «Мы не гордые. Коль допустили ошибку, то постараемся ее исправить, поскольку несем ответственность за нынешнее и будущие поколения малайзийцев». У нас, я боюсь, казахский «намыс» и «уяты» не позволят отечественным реформаторам признать ошибку.

Доктор филологических наук Карлыгаш Айдарбек рассказала о причинах и последствиях реформирования государственного языка. О том, почему в казахском языке появляются «смешные» термины и зачем переходить на латинский алфавит, а также о плачевном опыте тюркоязычных стран в интервью рассказала заведующая отделом терминологии Института языкознания имени Ахмета Байтурсынова Комитета науки МОН РК, доктор филологических наук Карлыгаш Айдарбек.

ЗАЧЕМ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ ЛАТИНИЦА И СВОИ «СМЕШНЫЕ» ТЕРМИНЫ

- Недавно Глава государства вновь раскритиковал адаптацию иностранных слов в казахский язык. На этот раз недовольство вызвало слово «процент», которое, по словам Президента, заменили словом «пайыз». Что вы можете сказать по этому поводу?

- В целом, действительно, в каждом живом, развитом языке, в том числе и в казахском, существует огромный пласт интернациональной лексики, и мы, ученые-лингвисты, в частности терминологи, признаем, что обойтись без этого невозможно. И данное явление нами рассматривается не как недостаток, а как преимущество, как процесс взаимного обогащения. Более того, все последние научно-теоретические исследования в области терминологии доказывают, что при взаимном функционировании терминов, то есть созданного на базе родного языка и его иноязычного варианта, например, «процент» — «пайыз», «рынок» — «нарық», «гимн» — «әнұран», «музей» — «мұражай», более конкурентоспособным является тот, который создан на основе национального языка. И это не мое личное мнение, а научно обоснованная точка зрения, которой придерживаются терминологи в других мировых языках.

И в целом, хотелось бы сказать, что с момента обретения Казахстаном статуса независимого государства у нас действительно на данный момент есть определенные достижения в области терминологии.

Наш научный язык, так или иначе, наконец-то заговорил на государственном языке

А критика тех или иных терминов — это единичные, частные случаи неудачных вариантов терминов. Тем более в этом вопросе есть определенная степень субъективизма, то есть кому-то он нравится, а кому-то — нет. А ученые-лингвисты смотрят на это с точки зрения научной обоснованности, то есть может ли это слово быть термином, несет ли тот смысл и соответствует ли понятию, которое заложено в нем. И не мы даем путевку в жизнь новым терминам, а сам язык и его носители.

- А почему бы не оставлять международные термины без из-

менений, такими какие они есть? Зачем переводить такие слова, как фонтан, казино, велосипед, альпинист и прочие?

- В данном случае возникает вполне закономерный вопрос, что такое «международный термин»? Вы удивитесь, что такое понятие существует, но его дефиниции нет, то есть в словарях нет понятия «международный термин». Может быть, речь об интернациональных словах? Интернациональные слова — это преимущественно греко-латинские элементы, которые используются в неизменном виде. Данные интернационализмы и по сей день используются в казахском языке, и никто их не переводил — это такие слова,

появляется два-три и более его варианта. Следует признать, что терминообразование — это целенаправленный сознательный процесс, контролировать который невозможно. После Послания Президента терминологии стали уделять очень большое внимание. Конечно, мы этому очень рады.

Проблема в том, что по сей день в казахском языке не было проведено ни одной научной работы по стандартизации терминов

К примеру, как это делают ученые в других странах, где на постоянной основе ведутся работы по унификации: одно понятие — один термин. А у нас, к сожалению, такого нет.

- А как будут обстоять дела с терминами в казахском языке с переходом на латинский алфавит? Не запутаемся ли мы еще сильнее и какие конкретно проблемы решает эта реформа?

- Это не будет чем-то новым. Это будет тот же казахский язык, меняется письменность, а слова остаются. В связи с переходом на латинскую графику в первую очередь решится проблема произношения.

Слова будут произноситься правильно.

Мы, лингвисты, свято верим, что будем наконец-то говорить по-казахски. К примеру, знак «ы». Он есть, как в казахском, так и в русском языке, но правила произношения этого знака разные. Казахский «ы» короче, а русский звук, наоборот, длиннее, то есть знак один, а звуки совершенно разные. И с переходом на латиницу будут те знаки и звуки, которые и должны быть.

Кроме того, переход на латинскую графику ничем не грозит. В целом все будет осуществляться постепенно, шаг за шагом. Этот переход обсуждался уже давно. И наш институт довольно продолжительное время изучает опыт других стран — Азербайджана, Турции, Узбекистана и даже Каракалпакстана. Все недочеты и просчеты учтены нашими учеными, в наличии имеются солидные сборники и издания, где анализируются ситуации в той или иной стране.

Самая плачевная ситуация, конечно, в Узбекистане, где столкнулись с множеством проблем и переход на латиницу буксует уже не один год.

Основной точкой преткновения у них стал сам вариант алфавита, и эта проблема до сих пор не решена. С этой задачей неплохо справился Азербайджан. Но самая первая на латиницу перешла Турция, и, наверное, по стажу использования мы у них должны взять все самое лучшее, хотя и у них тоже не все идеально.

Весь накопленный другими тюркоязычными странами опыт будет учитываться. Будет решаться, какой принцип при переходе мы возьмем за основу — орфографический, как в турецком языке, или орфоэпический, как русский. Мы сейчас работаем над этим, ведем детальные разработки и изучаем примеры тех стран, которые уже перешли на латинскую графику. И никаких интуитивных либо субъективных решений не будет, все будет с точки зрения науки и обоснованно.

Фронтные фотографии Али Молдагуловой в советской пилотке безмолвно хранятся в музейных архивах страны. Проходя мимо них, кыргызская актриса Айтурган Темирова время от времени повторяет: «Это же мои глаза»

Актриса из Кыргызстана Айтурган Темирова чуть больше 30 лет назад воплотила в фильме «Снайперы» образ казахской девушки Али Молдагуловой, бесстрашно заглушавшей вражеский рев немецких оккупантов.

Нередко именно фотографию Айтурган, подписанную как «Алия Молдагулова», гордо несут на шествии «Бессмертный полк».

КЫРГЫЗСКИЕ ГЛАЗА АЛИИ

«Айтурган, ваш образ сегодня стал своего рода каноном на всем постсоветском пространстве. Это ведь вы — та самая смуглая красавица с короткими волосами?» — таким был мой первый вопрос.

Айтурган Темирова в ответ на него прислала несколько фотографий из знаменитого советского фильма «Снайперы», по которым отличить киношную Алию Молдагулову от той, что на фотографии, было практически невозможно.

ЭКРАННАЯ АЛИЯ МОЛДАГУЛОВА: СТРАННО ВИДЕТЬ СВОЕ ФОТО НА «БЕССМЕРТНОМ ПОЛКУ»

Федор Моисеев. Во времена войны он оберегал ее и заботился как о родной дочери.

«Федор Алексеевич был консультантом фильма «Снайперы». Он в подробностях рассказывал, как Алия держала винтовку, как она поворачивала голову. И он был настолько поражен моим сходством с ней. Обращался ко мне только по имени Лия. Вначале немного непривычно было. Единственное, он говорил, что Алия была маленькой, а я чуть выше. Каждое 9 мая он присылал мне открытки «С днем победы!». Так и умер, называя меня Лиечкой», — продолжила рассказ Айтурган Темирова.

«ВРЕМЯ СОЕДИНИЛО АЛИЮ И АЙТУРГАН»

Своими воспоминаниями о фильме поделился и режиссер картины «Снайперы» Болотбек Шамшиев, который в то время был супругом Айтурган. До начала съемок создатель фильма встретился с жительницей деревни Новосокельники, которая своими глазами видела могилу девушки-героя.

«Она говорила, что, когда была маленькой девочкой, видела, как вскрыли могилу с солдатами, в которой лежала азиатская девушка с короткими волосами. Я показал ей несколько фотографий и спросил, на кого из них та девушка-солдат была похожа. Она указала на снимок Айтурган Темировой», — рассказал интересный факт Болотбек Шамшиев.

Вспоминая те непростые дни съемок, Болот признался, что для него изначально критерием успеха картины была максимальная приближенность к документальному образу.

«Было очень важно передать дух Али Молдагуловой, понять и показать, почему она пошла на фронт. Из детского дома в Ленинграде в 42-ом их вывезли по дороге жизни в Рыбинск. Ей-то по-настоящему и

На съемках фильма «Снайперы»

18 не было. Попала в учебную часть, а потом — на фронт. Какой же у нее все-таки был дух. Она казашка, и этим уже говорила о том, что бесстрашная», — поделился Шамшиев.

Нет ничего плохого в том, что время соединило двух прекрасных женщин в единое целое, считает Болот.

БОЛЬ И СЛЕЗЫ В МИРНОЕ ВРЕМЯ

Для Айтурган Темировой роль в фильме «Снайперы» кыргызского режиссера Болотбека Шамшиева стала звездной. Но за славой столь достоверно переданного образа казахской девушки-снайпера были боль, слезы и даже мысли о том, чтобы сдаться.

«Перед тем, как воплотить Алию в фильме, мы долгое время

изучали архивные документы, разговаривали с однополчанками ее, командиром. Я пыталась повторить все в точности — начиная от мысли Али, заканчивая тем, как она держала винтовку. Но мне было очень тяжело, видимо, я настолько вжилась в эту роль. Но каждый раз, когда подступали слезы, я думала о той хрупкой девочке, которая сражалась за Родину. Вот в эти моменты мне нельзя было сдаваться», — призналась Айтурган Темирова в беседе.

Три операции после фильма, спайка кишечника, психолог. Два года понадобилось Айтурган, чтобы полностью восстановиться после огромной эмоциональной нагрузки. Мягкая по своей натуре, Айтурган не раз плакала за кулисами съемочной площадки, ведь каждый день ей приходилось не просто «играть в войну», а входить в некое состояние транс.

«С утра до вечера Алия была в моей голове. После работы с психологом я немного пришла в себя. Но каждый раз, когда я вспоминаю о тех днях, я снова оказываюсь в плену эмоций. Знаете, Смоктуновский после «Гамлета» всю жизнь состоял на учете, Самойлова после «Анны Карениной» попала в психиатри-

ческую больницу», — продолжила рассказ Айтурган Темирова.

«СНАЙПЕРЫ»: 32 ГОДА СПУСТЯ

За долгие три десятилетия судьба развела по разным сторонам Болота и Айтурган. Экранная Молдагулова вот уже долгие годы живет в Чехии, а режиссер фильма — на родине, в Кыргызстане. Иногда он невольно прокручивает в голове сценарий уже другого фильма о легендарной Алие.

«Женщины на войне... Они были таинственными и одиночками. Если бы была возможность, я сделал бы все намного глобальнее, жестче, драматичнее. В те годы практически невозможно было идти против мощной политики КПСС, поэтому мне не удалось в полной мере воплотить свои идеи на экране. Возможно, это получится уже у современных режиссеров. Лично я готов написать сценарий», — позже сказал Болот Шамшиев.

ДАнь ПОДВИГУ АЛИИ МОЛДАГУЛОВОЙ

Наполненные удивительным светом глаза, нарисованные мягкой кистью художника, смотрели на меня с мелкозернистого холста. В этих знакомых по учебникам истории очертаниях все другие имена и фамилии становились чуть менее явными перед тем самым подвигом, о котором невозможно молчать.

Холодным январским утром 44-го Алия Молдагулова вступила в бой за деревню Казачиха, что в Псковской области. Снайперский батальон рванулся перекрыть железную дорогу Новосокельники-Дно и подобрался в логово к врагу.

В жестоком бою погиб командир роты, но смелая юная Алия повела свой батальон в траншеи фашистов с возгласами «Вперед, за Родину», «Казахи, вперед!».

Алия Молдагулова, посмертно удостоенная званием Героя Советского Союза и награжденная орденом Ленина, отдала за мирное небо свою молодость и жизнь.

Алия Молдагулова — навечно юная и навечно в памяти. И, наверно, неважно, какой образ Али сохранится у народа.

P.S. Идея создания этого материала родилась у редакции после того, как в соцсетях под публикациями фотографий с «Бессмертного полка» разгорелась дискуссия о том, почему родственники Али Молдагуловой выходят на шествие с фотографией актрисы, сыгравшей роль Али.

Редакция не утверждает, что Айтурган Темирова и узнаваемое изображение Али Молдагуловой — это одно и то же лицо. Найти истину нам не удалось, как и получить комментарии от сестры героического снайпера.

ОТКРЫТКИ ОТ КОМБАТА

В своих воспоминаниях однопольчане и фронтные подруги Героя Советского Союза Али Молдагуловой удивлялись бесконечному мужеству хрупкой смуглой казашки, которую они нежно звали Лия. Отважная Алия, которой даже не было восемнадцати, сражалась на передовой линии фронта, вооружившись боевым товарищем — снайперской винтовкой.

Поразительное сходство Молдагуловой и Темировой отмечал даже командир четвертого батальона, в которой служила Алия —

Сауд Арабия қаласы →					Қосақ →				Ғарыш дүниесі →	Сұлу	Мақалар	Шешме
Теңіз	Қала емес	Эфиопия қаласы	Бұлақ (айтыс-кер)	Әнелі (өр.)	Бай болу	Қолға ореткіш		Сығр үйірі →				
	Мейлі →		Өрт	Шахматшы	Ұран-дау (снп.)	Жастық шақ →						
		Бытыра	Сүйінбай өкесі →			Моле-кула	Үнді жаттығуы	Ресей қаласы →				
	Төте	Жер белері →			Арқалы ... →			... камф			Камсорт	
	Ұлы жүз аташы →				Портос досы →			Ишан →				
		Намаз	Рак дәрігері →					Ла... →				
Ағаш жарам	Табын	... Ширак	Грузин өзені	Ресей қаласы				Бағалы аң			... Батар (ағылшын министрі)	
Дін кітап	Сығр (снп.)	Аяқ бұлағы	Сканворд газеті →			Жоржик ...	Маса үні	... Клаус →				
				Әуен →					Тамақ	Қаратпа сөз	Құрмыс материал	
	Таңдау	Бөлектену	Ақылғой	... келді-ліз!	Темекі маркасы	... тесік		Спорт термині →				
			Көне қару					Алауд (снп.)	Сұлтанғали (актер)			
Қапішер	... бермеу →		"Бобек" тораңғымы	... Зарлық					Патрессия (француз өнершісі)	Мисс		
		Аспаз (снп.) →			Эстон композиторы	Жартақ		Олшем бірлік →			... Рид (онша)	
Ылжақ	Қоқан ...	Қаба →		Икем	Кнелі күс			Ақ ұнтақ →				
			Цирк алаңы →						Карта ойыны →			
	Жаңа жыл сөні	Ортақ үй →			Рүксет қағаз			Үсен досы →				

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

«Бұл үйде біз де қонақ, қыз да қонақ»

Бір бай қонақ қондыруға өте тар адам екен. Елінің салты бойынша қызы айтқан өлеңге жауап тауып айта алмаса, беттеп келген қонақ ауыл иесінің қондырмағанына кінә қоя алмай, кете беруге тиісті екен. Сол қыздың өлеңіне ілік тауып айта алмай, талай қонақ қона алмай кетіпті. Сондағы қыздың өлеңі:

«Өнер тапса жігіттің бағы болды,
Кеше келіп қонақтар тағы болды.
Ай топырды күн сайын салмас болар,

Қонақтың бізден кетер шағы болды», - деп, үйде отырып айтқан қыздың өлеңін естігенде, «Оу, үйде кім бар? Қонақпыз», - десіп шіреніп тұрғандар тіл қатпай кете береді екен.

Осылай бай неше жыл бойы қонақтан ада болыпты. Осы қыздың «ақындығы» елге тарапты. Өлеңнің қарымын тауып айтуға шамам болар деген жігіт, неше жолдастарымен қыздың ауылына келіп: «Қонақпыз!» деуі сол екен, қыз дағдылы өлеңді сыртқа шықпай, үйде отырып-ақ әндете

айтып салады: Сонда жігіт:

«Аулыңның қонған жері белесте екен,
Әкеңнің іздегені кеңес пе екен.
Бұл үйде біз де қонақ, қыз да қонақ,
Екі қонақ бір жатсын демес пе екен», - депті жігіт. Қыз да, әкесі де үйден жүгіріп шығып, келгендердің атын байлап, үйге түсіріп, қонақ етіп алыпты.

massaget.kz

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Бір күні жаңадан келген бастық хатшы қызды шақырып алып: – Е, ана төмендегі кімді шақыр! – депті.

Түсінбеген хатшы қыз: – Ағай кімді шақырайын? – деп сұрапты.

Сонда бастық: – Е, шақыр деген соң, шақырсаңшы! – деп одан бетер айқайлапты.

Хатшы қыз шығып кетіп, қабылдау бөлмесінде кімді шақырарын білмей, түкке түсінбей отырса, бір қызметкер келіп қалған ғой. Содан әлгі қызметкерге бар болған жайды айтса, анау ақыл беріпті:

– Е-е, қазір кір де «ағай», «кім» орнында жоқ екен, шығып кетіпті» дей сал!

Хатшы қыз ашулы бастыққа кіріп: – Ағай, «кім» орнында жоқ екен, шығып кетіпті, – дейді.

Бастық сонда: – Келген соң маған кірсін, – депті жайбарақат.

***

Екі жігіттің әңгімесін: – Сен құрылыста жұмыс істепсің ғой.

– Иә.

– Онда қандай маман болдың?
– Бәрін істейтінмін... Кірпіш тасыдым, цемент тасыдым, құм тасыдым.

– Ол жерден неге шығып кеттің?
– Үйімді салып болдым ғой.

***

Бір жігіт емханаға қоңырау шалады:

– Дәрігер, көмектесіңізші, мен алтын қасық жұтып қойып едім.
– Қашан?

– Жиырма жыл бұрын.

– Бізге осы уақытқа дейін неге хабарласпағансыз?

– Ол кезде ақшадан қысылмап едім...

***

Тергеуші: – Сіз неге көршіңіздің жағын сындырдыңыз?
Боксшы:

– Ерегесіп тұрғанбыз, бір кезде ойламаған жерден көршімнің оң жағының ұруға ыңғайлы болып ашыла қалмасы бар ма?

***

Әкесі баласына: – Биыл мектеп бітіресің, саған не сатып әперсем екен?

– Маған бәрібір, «коробка-автомат» болса болды.

№18 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Ө	Ю	Л	Г	А	А	ГАЛИБ
САМБО	АЯР	ИР				Э
ГОР	РИК					К
МЕРКЕ	СИЯПАТ					Х
ДАНА	ИЫ	АПЕ				Е
І	Р	НАКЫЛ	А			М
КӨЖЕ	Т	АКТ	И	ШУ		
Ү	АЙДА	ТАРИФ	Ы	К		
ТАРАК	ЕРЛАН	І	АҒАЙ			
Р	Г	БАЛТА	А	НЕ	АН	
ИНЕШЕ	Е	КОЛА	РЕНІШ			
К	Н	РУБАИ	ЖЕМ	АША		
ОНОРЕ	Е	З	А	Е	К	С
ВЕНА	А	СС	РИНГ	ВА		
Д		ПАБЛО	ОКА			
Е		ҮЛУ	АГУТИН			
		И	ТВЕН	ИТ	А	
Г		ҚЫН	Н	Б	КААС	
О		Ы	ИНЕ	АЗАРДА		
ГИБСОН	ИКС	БУ	АУ			

ӘЛ-ХОРЕЗМИ

Араб математигі әл – Хорезми Бағдатта тұрды. Математика бойынша ол жазған екі кітап бүкіл әлемге араб цифрлары мен нөлдің тарауына септігін тигізді. «Арифметика» және «Алгоритм» терминдері сол жасаған сөздіктерден бізге келді, ал алгебра сөзі оның «Китаб әл – жабр уә-л муқабәлә» кітабы тақырыбының бір бөлігі болды. Ал географ ретінде сол кездегі белгілі әлемнің толық картасын жасауға көмектесті.

Толық есімі – Әбу Абдуллах Мұхаммед бин Мұса Әл-Хорезми. 780 ж ежелгі Хорезм елінің Хиуа қаласында дүниеге келіп, 850 ж Бағдатта қайтыс болған. Орта ғасырлық ұлы ғалым - математик, астроном, тарихшы, жағрапияшы.

Ол – әйгілі «Шығыстың жеті жұлдызының» бірі, әлемдік қазіргі алгебра ғылымының негізін салушы ретінде белгілі. Ғалымның латынша есімі «Алгоризми», «Алгоритми» түрінде айтылған. Әл-Хорезми – жан-жақты энциклопедист ғалым болған тарихи ерекше тұлға. Оның

есімі негізінен әлемге, кейінгі ұрпақтарға математика саласындағы зерттеулерімен танымал болды. Әлемге танымал ғалымның негізгі ғылыми өмірі негізінен Араб халифатының орталығы болған Бағдат қаласындағы «Даналық үйінде» өткен. Бұл ғылыми Академияға халифаттың түкпір-түкпірінен данышпан ғалымдар жиналған және аса ірі обсерватория және ғылыми-тарихи қолжазбалар қоры мол кітапхана бар еді.

Әл-Хорезми өзінің ұрпаққа өлмес мұра етіп қалдырған төмендегідей 9 ірі көлемді шығармалардың авторы болып саналады:

1. Үндістан арифметикасы туралы кітап - Көне Үндістан есептерінің және амалдарының талдануына арналған;

2. Алгебра (Әл-жабр) және әл-муқабәләнің есептеулері туралы қысқаша кітап – Алгебра ғылымының негізгі қағидалары мен амалдарын жинақтауға арналған;

3. Астрономиялық таблицалар (зидж) - Жұлдызнамалық еңбек, яғни

аспан денелерінің, ғаламшарлардың қозғалысын зерттеуге арналған;

4. Жер шары бейнесінің кітабы - Планетамыздың жағрапиясы, яғни Жер бедерін, елдер мен өзен, көлдерді, таулар мен шөлдердің орналасуын анықтап, картаға түсіруге бағытталған;

5. Астролябияның көмегімен жасалатын зерттеу әдістері туралы кітап;

6. Күн сағаттары туралы кітап;

7. Еврейлер дәуірінің (пайғамбарлар дәуірі) сипаты және оның мейрамдары туралы трактат;

8. Тарих кітабы – адамзат тарихына арналған туынды.

■ IC-ШАРА

Қазақ елі қазіргі таңда Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында тарихымыздың зерттелуіне тың серпін беріп, мәдениетіміз бен ұлттық жадымызды қайта жаңғыртып келеді. Өз тілін құрметтеген халықты ешқандай қиындық жасыта алмайды. Ұлттық рух, ар-намыс, ынта-жігер, өз халқы алдындағы жауапкершілік ұғымдары бір-бірімен тығыз байланысты екені сөзсіз. Бүгінде бабалар мұрасына қанығып, рухани жаңғыруға бет бұрған жастардың қатары көбейіп келе жатқаны да қуантады.

Сөз арқауы – ұлт бірлігі

«Рухани жаңғыру» бағдарламасындағы қойылған міндеттердің орындалуына Алматы қаласы №178 лицей оқушылары да мүмкіндігінше өз үлестерін қосуда. Атап айтқанда, Оқушылар сарайының ұйымдастыруымен өткен мектеп оқушылары арасындағы «Елдігіміз – бірлікте» көркемсөз оқу шеберлігінен қалалық байқауда лицейіміздің оқушылары дараланып, байқаудың жүлделі орындарын иеленді. Ұлттығымыздың негізгі тамыры тіл мен мәдениеттен бастау алатындықтан, байқауда осы бағытқа баса назар аударылды.

Көркемсөз шеберлігін болашақ ұрпақтың жүрегіне жеткізе отырып дарынды жастар тәрбиелеу, ел болашағы саналатын жастарға қолдау жасап, шығармашылық деңгейлерін көтеру, көркемсөз оқу өнерін жан-жақты насихаттау, жас ұрпақтың рухани ұстанымына

айналдыру, дарынды жастардың өлең оқудағы шеберлігінің шыңдалуына, өнер қанатын кеңге жайып, көпшілікке кеңінен танылуына мүмкіндік жасау, жастардың эстетикалық және ұлтжандылық тұрғыда тәрбиеленуіне, ұлттық және әлемдік мәдениет құндылықтарына тартылуына ықпал ету сынды биік мақсаттарды алдына қойған байқау оқушылардың шығармашылығын шыңдауға зор мүмкіндік берді.

Аталмыш байқауға 1-11 сынып арасындағы оқушылар қатысып, бақ сынады. Олар қазақ әдебиетінің белгілі ақындарының өлеңдерін жатқа айтып, прозалық шығармалардан үзінді оқып, өзара сынға түсті. Қала көлемінде ұйымдастырылған бұл байқауда көркемсөз оқу сайысында ерекше көзге түскен №178 лицейдің 8 «Е» сынып оқушысы Әбдірәсіл Жалаладдин Бас жүлдені иеленіп, ди-

пломмен марапатталды. Сонымен қатар, проза жанры бойынша Ә.Әлімжановтың «Әкесі мен баласы» шығармасынан үзінді, поэзия жанрынан М.Шахановтың «Төрт ана» өлеңдерін жатқа айтқан 9- сынып оқушысы Әбдірәсіл Заңғар I орынды, 8- сынып оқушысы Асылбек Әли III орынды иеленіп, мадақтамамен марапатталды. Ал, орта топ арасынан Проза жанры бойынша мәнерлеп оқу көркемдігімен ерекшеленген лицейіміздің 5 сынып оқушысы Әмина Жарылқасын мен Жан-бота Мұханова II-орынды иеленсе, поэзия жанрының аясында Мөлдір Еспанова III-орын мадақтамасымен марапатталды.

Эльмира РАПИЛОВА,
№178 лицейдің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Алматы қаласы

■ ӨНЕР

ТАЛДЫҚОРҒАНДЫҚТАР «АСТАНА БАЛЕТ» ТЕАТРЫНЫҢ ӨНЕРІН ТАМАШАЛАДЫ

Астананың 20 жылдығына орай «Астана балет» театры ел ішінде гастрольдік сапармен жүр. Олар алғаш рет Алматы облысының орталығы Талдықорғанда өнер көрсетті.

Астана балеттің мың бұралған бишілері Илияс Жансүгіров атындағы мәдениет сарайында Петр Чайковскийдің бір актілі «серенадасын» шығарып, көрермендерді әсемдік пен сұлулық әлеміне бөледі. Талдықорғандықтармен бірге қойылымды Мәдениет және спорт министрі Арыстанбек Мұхамедиялы да тамашалады. Ішекті аспаптарға арналған серенада 48 шығармадан тұрады. Сонау АҚШ-та алғаш сахналанған қойылым жетісулықтардың көңілінен шықты.

Өнер ұжымы Елбасы бастамасымен 2012 жылы құрылды. Труппаға Селезнев атындағы Алматы хореография училищесінің үздіктері іріктелініп алынған. 65 адамнан құралған шығармашылық топ еліміздің оңтүстік өңірлерін аралап шықты. Енді олар батысқа жол тартпақ.

«Біз Талдықорғанға дейін Алматы және Қызылорда қалаларында болдық. 25 мамырда Ақтау қаласына гастрольдік са-

пармен барамыз деп жоспарлап отырмыз. Көрермендерімізге тамаша кеш сыйлау үшін біз Астанадан өзіміздің музыкалық аппаратурамызды да алып келдік», — дейді «Астана балет» театрының директоры

Валерий Күзембаев. Бишілерге Алматы облысы әкімінің, Мәдениет және спорт министрінің ықылас гүлдері табысталды.

qazaquni.kz

ҚАЗАҚТЫҢ МҰҢЫ МЕН ШЫНДЫҚТЫҢ ЖЫРЫ – «ҚАЗАҚ ҮНІ» ГАЗЕТІНЕ ЖАЗЫЛЫҢЫЗДАР!

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

«Қазпошта» арқылы Жазылу бағасы:

1 айға – қала – 299,29, аудан/ауыл – 317,93
3 айға – қала – 897,87, аудан/ауыл – 953,79
6 айға – қала – 1 795,74, аудан/ауыл – 1 907,58
12 айға – қала – 3 591,48, аудан/ауыл – 3 815,16

Республикалық «Қазақ үні» газетінің ұжымы белгілі әнші Жұбаныш Жексенұлына әкесі

ЖЕКСЕНБЕКТИҢ
қайтыс болуына байланысты қайғысына ортақтасып көңіл айтады.

Меншік иесі:
«Қазақ үні» ЖШС
ҚАЗАҚ ҮНІ
Президент –
Редакторлар кеңесінің төрағасы –
Қазыбек ИСА

Бас редактор – Құлтөлеу МҰҚАШ
Бас редактордың бірінші орынбасары –
Зейнолла АБАЖАН
Бас редактордың орынбасары –
Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

Жауапты хатшы – Гүлмира САДЫҚ

Бөлім редакторлары:

Дастан ЕЛДЕС (орыс редакциясы)
Нұрлан ӘБДІБЕК (қоғам)
Айнұр АХМЕТ (мәдениет)
Нұржан АСАН (көркемдеуші)

АЙМАҚТАҒЫ ТІЛШІЛЕР:

Астана тілшілер қосыны:

Азамат ТАСҚАРАҰЛЫ

(8-702-931-89-86)

Ақмола облысы:

Бақыт СМАҒҰЛ (8-701-626-77-66)

Арқалық қаласы:

Нұрсұлтан НҰРМАН

(8-702-688-84-87)

Алматы облысы:

Айтақын БҰЛҒАҚ (8-702-239-62-99)

Мәди ИСЛАМ (8-775-119-12-13)

Мырзағали НҰРСЕЙІТ (8-701-771-6496)

Қанат БИЖАНСАЛ (8-775-323-0850)

Батыс Қазақстан облысы:

Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

(8-701-111-61-05)

Жезқазған қаласы:

Жанат АСАНҚАЛИ

(8-702-384-12-00, 8-707-261-20-98)

Сәтбаев қаласы:

Абдолла ДАСТАН

(8-71063) 7-20-97, 8-777-302-46-79)

Қарағанды облысы:

Ахметқали ХАЛЕНОВ (8-701-450-30-18)

Қостанай облысы:

Төлен РАМАЗАНҰЛЫ (8-701-174-06-70)

Семей қаласы:

Рахат АЛТАЙ

(8-775-998-15-39)

Маңғыстау облысы:

Сағындық РЗАХМЕТ (8-775-379-84-88)

Оңтүстік Қазақстан облысы:

Әбдіғаппар АЙДАР

(8-702-475-75-66, 8-771-390-73-75)

Асылхан ӘЛІ (8-701-626-88-32)

Түркістан қаласы:

Әтіргүл ТӘШИМ (8-702-489-47-23)

Атқарушы директор –

Әзірет ЖАРЫЛҚАСЫН

Тарату бөлімі:

Алматыда:

Асхат ТЕЗЕКБАЕВ (8-701-499-27-80);

(8-777-115-13-49)

Астанада:

Көбей ЖЕТІБАЙ (8-775-665-74-10)

Шымкентте:

Мүтән ИСМАЙЫЛ (8-701-692-1340),

Астанада «Алты Алаш» (87015728847)

дүңгіршіктерінде сатылады

Газет ҚР Мәдениет және ақпарат

министрлігінде 19.12.2012 жылы тіркелген.

Күәлік №13976-Г (Алғашқы күәлік

№1270-Г, 01.08.2000 жыл).

Автордың пікірі мен редакция көзқа-

расы сәйкес келе бермейтінін ескертеміз.

Қолжазбалар өңделеді және қайта-

рылмайды.

Жарнама мәтініне жарнама беруші жауап

береді.

Газеттен көшіріліп басылса, сілтеме жа-

салуы шарт.

Газетте «Қазақпараттың» материалдары

пайдаланылды.

Газет «Қазақ үні» компьютер

орталығында беттелді

АЙЛЫҚ ТАРАЛЫМЫ – 60 000

ЖАЗЫЛУ ИНДЕКСІ – 65380

Редакцияның мекен-жайы:

050006, Алматы қаласы, Қалқаман-3

ықшамауданы, К.Сейітов көшесі, 11 үй

Байланыс телефоны:

8 (727) 398-57-31

E-mail: qazaquni2000@gmail.com

www.qazaquni.kz

Кезекші редактор –

Дастан ЕЛДЕС

ТОО «Қазақ үні»
БИН 000540006784
ИИК KZ5085600000385541
АҒФ АО «БанкЦентрКредит»
г. Алматы, БИК КСЖКЗКХ, Кбе 17
Газет «Алматы-Болашақ» баспаханасында
басылды. Алматы қ., С.Мұқанов к., 223 б.
Көлемі: 6 баспа табақ

Ⓐ – материалдың жариялану ақысы төленген